

Izvješće o provedbi
**Nacionalnog programa očuvanja
izvornih i ugroženih pasmina
domaćih životinja u Republici
Hrvatskoj u 2023. godini**

IZDAVAČ:

Ministarstvo poljoprivrede, šumarstva i ribarstva

ADRESA:

Ulica grada Vukovara 78, 10000 Zagreb

ZA IZDAVAČA:

Josip Dabro

UREDNIK:

doc. dr. sc. Zdravko Barać

AUTORI:

doc. dr. sc. Zdravko Barać

dr. sc. Mato Čačić

dr. sc. Nidal Korabi

Vesna Orehovački, mag. ing. agr.

Željko Mahnet, dipl. ing.

Nina Karapandža Karlović, mag. ing. agr.

Danijel Mulc, dipl. ing.

Tatjana Sinković, dipl. ing.

dr. sc. Marica Dražić

dr. sc. Gordana Duvnjak

Roman Jelen, mag. ing. agr.

NAKLADA:

500 primjeraka

ISSN

1849-7276

Sadržaj

Predgovor	7
1. Izvorne i ugrožene pasmine domaćih životinja u Republici Hrvatskoj	8
1.1. Kategorizacija pasmina	8
1.2. Status izvornosti domaćih životinja u Republici Hrvatskoj	8
1.3. Status ugroženosti izvornih i ugroženih pasmina domaćih životinja u Republici Hrvatskoj	10
2. Nacionalni program očuvanja izvornih i ugroženih pasmina domaćih životinja u Republici Hrvatskoj 2021. – 2025.	11
2.1. Opći ciljevi nacionalnog programa	11
2.2. Specifični ciljevi nacionalnog programa	13
2.3. Organizacijski okvir provedbe nacionalnog programa	13
3. Nacionalna mreža banki gena domaćih životinja Republike Hrvatske	14
4. Genomska kolekcija banke gena domaćih životinja Republike Hrvatske	15
5. Izvorne i ugrožene pasmine domaćih životinja u Republici Hrvatskoj	18
5.1. Izvorne i ugrožene pasmine goveda	19
5.1.1. Slavonsko srijemski podolac	20
5.1.2. Istarsko govedo	21
5.1.3. Buša	22
5.2. Izvorne i ugrožene pasmine konja	23
5.2.1. Lipicanac	24
5.2.2. Hrvatski posavac	25
5.2.3. Hrvatski hladnokrvnjak	26
5.2.4. Međimurski konj	27
5.3. Izvorne i ugrožene pasmine magaraca	28
5.3.1. Istarski magarac	29
5.3.2. Primorsko - dinarski magarac	30
5.3.3. Sjeverno - jadranski magarac	31
5.4. Izvorne i ugrožene pasmine ovaca	32
5.4.1. Cigaja	33
5.4.2. Creska ovca	34
5.4.3. Dalmatinska pramenka	35
5.4.4. Dubrovačka ovca - ruda	36
5.4.5. Istarska ovca	37
5.4.6. Krčka ovca	38
5.4.7. Lička pramenka	39
5.4.8. Paška ovca	40
5.4.9. Rapska ovca	41
5.5. Izvorne i ugrožene pasmine koza	42
5.5.1. Hrvatska bijela koza	43
5.5.2. Hrvatska šarena koza	44
5.5.3. Istarska koza	45

5.6. Izvorne i ugrožene pasmine svinja.....	46
5.6.1. Crna slavonska svinja.....	47
5.6.2. Turopoljska svinja	48
5.6.3. Banijska šara svinja.....	49
5.7. Izvorne i ugrožene pasmine peradi.....	50
5.7.1. Zagorski puran.....	51
5.7.2. Kokoš hrvatica	52
5.7.3. Posavska kukmasta kokoš.....	53
5.7.4. Križevačka kukmica	54
5.8. Izvorne i ugrožene pasmine pčele	55
5.8.1. Siva pčela	55
5.9. Izvorne i ugrožene pasmine pasa	56
5.9.1. Dalmatinski pas.....	57
5.9.2. Hrvatski ovčar	58
5.9.3. Tornjak	59
5.9.4. Istarski kratkodlaki gonič.....	60
5.9.5. Istarski oštrodlaki gonič.....	61
5.9.6. Posavski gonič	62
5.9.7. Mali međimurski pas	63
6. Literatura	64
7. Popis izvora fotografija	64
8. Legenda	65

Predgovor

Geografski položaj i umjerena klima Republike Hrvatske rezultirali su prirodnim bogatstvom biljnog i životinjskog svijeta. Oduvijek su domaće životinje bile u suživotu s čovjekom postepeno se adaptirajući na okolišne uvjete pridonoseći time jedinstvenosti regije. One u sebi nose specifične gene kojih nema u današnjim, modernim, populacijama. Njihove glavne karakteristike su otpornost na bolesti i skromnost u hranidbenim zahtjevima. Radi suvremenih svjetskih trendova u poljoprivredi izvorne pasmine potisnute su iz uzgoja bilo da su ih zamijenile visokoproduktivne pasmine (goveda, ovce, koze, perad) bilo da je prestala potreba za njima kao radnom snagom (goveda, konji). Iako izvorne pasmine ne mogu konkurirati modernim pasminama u pogledu proizvodnje, posebno mlijeka, mesa ili nesivosti, one imaju druge bitne karakteristike: prilagođene su našim okolišnim uvjetima, održavaju krajolike na različitim terenima (planinama, vlažnim livadama, krškim predjelima), mogu obitavati na mjestima do kojih se ne može doći mehanizacijom i daju visokokvalitetne proizvode. U današnje vrijeme su vrijedno kulturno dobro koje u velikoj mjeri pridonosi biološkoj raznolikosti i stoga ih je potrebno zaštititi i čuvati.

Republika Hrvatska puno ulaže u održavanje biološke i krajobrazne raznolikost, a s ciljem njene zaštite i očuvanja propisala je niz zakonskih i drugih ključnih dokumenata. Zaštita izvornih pasmina prvenstveno se bazira na održavanju populacija živih životinja u njihovom prirodnom (izvornom) okruženju (in situ), a u nemogućnosti takvog modela zaštite pristupa se i uzgoju izvan njihovog prirodnog okruženja (ex situ) u zaštićenim područjima, zoološkim vrtovima, edukacijskim farmama, istraživačkim centrima. Kao potpora uzgoju živih životinja, 2013. godine uspostavljena je Banka gena domaćih životinja Republike Hrvatske čija je svrha prikupljanje, klasifikacija, identifikacija, pohrana i čuvanje životinjskog genetskog materijala (sperma, jajne stanice, embriji, somatske stanice).

U ovoj publikaciji opisan je postupak stjecanja statusa izvornosti domaćih životinja u Republici Hrvatskoj, kratki pregled trenutno važećeg Nacionalnog programa očuvanja izvornih i ugroženih pasmina domaćih životinja 2021. – 2025., genomska kolekcija pohranjena u Banci gena domaćih životinja te prikaz i opis svih 37 priznatih izvornih pasmina domaćih životinja Republike Hrvatske.

1. Izvorne i ugrožene pasmine domaćih životinja u Republici Hrvatskoj

1.1. Kategorizacija pasmina

Pasmina je skupina domaćih životinja s jasnim i uočljivim vanjskim svojstvima po kojima se razlikuje od drugih definiranih skupina iste vrste ili skupina životinja koja je zbog zemljopisne i/ili kulturne izolacije od sličnih skupina životinja prihvaćena kao poseban identitet.

KATEGORIJE PASMINE

- a) lokalno adaptirane pasmine
 - izvorne (lokalne, autohtone) – povijesnim podacima dokazano da su nastale na području Republike Hrvatske te su priznate kao izvorne
 - tradicijske – nije dokazano da su nastale na području republike Hrvatske, ali su u neprekinutom uzgoju u najmanje pet generacija
- b) pasmine od posebnog značaja
 - pasmine koje se kontinuirano uzgajaju na području Republike Hrvatske i uz povijesnu tradiciju uzgoja imaju gospodarsku važnost i značaj u tradiciji, folkloru i/ili turizmu, očuvanju agroekološkog sustava i identiteta područja
 - pasmine koje su prošlosti uzgajane na području Republike Hrvatske, potisnute iz uzgoja te ponovo reintroducirane (obnovljene), a imaju gospodarsku važnost i značaj u tradiciji, folkloru i/ili turizmu, očuvanju agroekološkog sustava i identiteta područja
- c) inozemne pasmine
 - introducirane pasmine kod kojih je introdukcija započela prije oko pet generacija, a uvezene su u vrlo kratkom vremenu
 - kontinuirano introducirane pasmine kod kojih se lokalni genetski fond redovito nadopunjava iz jednog ili više izvora izvan republike Hrvatske.

1.2. Status izvornosti domaćih životinja u Republici Hrvatskoj

Izvorne pasmine stoljećima su se prilagođavale uvjetima okoline te su u tim procesima akumulirale specifične i jedinstvene gene. One su od davnina bile u suživotu s čovjekom, a važnu su ulogu imale kao izvor hrane i održavanje ekosustava. Njihove glavne karakteristike su odlična otpornost na bolesti i skromnost u hranidbi, a niska produktivnost glavni je razlog njihovog potiskivanja iz uzgoja što je neke pasmine dovelo do samog ruba opstanka. Sredina prošlog stoljeća bila je prekretnica u uzgoju domaćih životinja kojom su komercijalno produktivnije pasmine značajno potisnule uzgoj izvornih, lokalno adaptiranih, pasmina. Republika Hrvatska priključila se globalnom akcijskom planu zaštite izvornih pasmina propisujući niz zakona i propisa. Sustavni i neprekinuti rad na zaštiti izvornih pasmina provodi

se neprestano na svim razinama, zakonskim i praktičnim, što pokazuje stalna nadopuna popisa izvornih pasmina. Prvo priznavanje izvornih pasmina u Republici Hrvatskoj bilo je 1998. (osam pasmina), a danas ih je na popisu 37.

Stjecanje statusa izvornosti provodi se sukladno odrednicama Zakona o uzgoju domaćih životinja („Narodne novine“ br. 115/18 i 52/21). U Republici Hrvatskoj status izvornosti potvrđen je Odlukom o popisu izvornih i ugroženih pasmina domaćih životinja („Narodne novine“, br. 43/21, 38/23 i 111/23), a svrstane su u tri kategorije ugroženosti.

UVJETI ZA STJECANJE STATUSA IZVORNOSTI DOMAĆIH ŽIVOTINJA

- a) lokalna pasmina nastala na teritoriju Republike Hrvatske
- b) genetski prilagođena jednom ili više tradicionalnih sustava proizvodnje ili jednom ili više okoliša
- c) utemeljena matična knjiga za čistu pasminu domaćih životinja za koju u trenutku podnošenja zahtjeva ne postoji niti jedna druga matična knjiga
- d) postoji priznato uzgojno udruženje ili organizacija s odobrenim uzgojnim programom
- e) postoje dokazi o fenotipskim i genotipskim osobinama pasmine
- f) postoje i drugi dokazi o osobinama pasmine kojima se razlikuju od drugih srodnih pasmina

POPIS IZVORNIH I UGROŽENIH PASMINE DOMAĆIH ŽIVOTINJA U REPUBLICI HRVATSKOJ

- a) goveda (slavonsko srijemski podolac, istarsko govedo, buša)
- b) konji (lipicanac, hrvatski posavac, hrvatski hladnokrvnjak, međimurski konj)
- c) magarci (primorsko dinarski magarac, sjeverno jadranski magarac, istarski magarac)
- d) ovce (cigaja, creska ovca, krčka ovca, paška ovca, dubrovačka ruda, dalmatinska pramenka, lička pramenka, istarska ovca, rapska ovca)
- e) koze (hrvatska šarena koza, hrvatska bijela koza, istarska koza)
- f) svinje (crna slavonska svinja, turopoljska svinja, banijska šara svinja)
- g) perad (zagorski puran, kokoš hrvatica, posavska kukmasta kokoš, križevačka kukmica)
- h) pčele (siva pčela)
- i) psi (dalmatinski pas, hrvatski ovčar, tornjak, istarski kratkodlaki gonič, istarski oštrodlaki gonič, posavski gonič, mali međimurski pas)

1.3. Status ugroženosti izvornih i ugroženih pasmina domaćih životinja u Republici Hrvatskoj

PARAMETRI ZA IZRAČUN STATUSA UGROŽENOSTI PASMNA (FAO, 2013)

- a) uzgojna populacija (veličina populacije, broj rasplodnih muških i ženskih jedinki, uzgoj u srodstvu)
- b) reproduktivni kapacitet (visoka ili niska reproduktivna sposobnost)
- c) aktivni programi očuvanja

Kategorije ugroženosti pasmina (FAO, 2013)

1. izumrla (pasmina nema preostalih rasplodnih mužjaka ili rasplodnih ženki niti bilo koji kriokonzervirani genetski materijal koji bi se mogao upotrijebiti za rekonstrukciju pasmine)
2. samo kriokonzervirana (pasmina koje nema preostalih živih muških ili ženskih životinja, ali za koju postoji dovoljno kriokonzerviranog materijala za njenu rekonstrukciju)
3. kritična (pasmina kod koje je broj rasplodnih ženki manji ili jednak 100 (300 za vrste s niskom reproduktivnom sposobnošću), ukupna veličina populacije manja ili jednaka 80 (240) s rastućim trendom populacije, ukupna veličina populacije manja ili jednaka 120 (360) sa stabilnim ili padajućim trendom i ako je u pasmini ukupan broj rasplodnih mužjaka manji ili jednak pet). U podkategoriju „kritično održavana“ spadaju pasmine čije demografske karakteristike ukazuju na kritičan rizik od izumiranja, ali imaju aktivne programe očuvanja (uključujući kriokonzervaciju) ili ih održavaju komercijalne tvrtke ili istraživačke institucije
4. ugrožena (pasmina kod koje je ukupan broj rasplodnih ženki veći od 100 (300 za vrste s niskim reproduktivnim kapacitetom) i manji ili jednak 1.000 (3.000), ukupna veličina populacije veća od 80 (240) i manja od 800 (2.400) i povećanje veličine i postotak ženki koje se pare je iznad 80%, ukupna veličina populacije je veća od 120 (360) i manja ili jednaka 1.200 (3.600) i trend je stabilan ili opadajući, ukupan broj rasplodnih mužjaka je manji ili jednak 20 i veći od pet ($\Delta F = 1 - 3\%$). Podkategorija „ugrožena održavana“ ukoliko postoje aktivni programi očuvanja ili ako populaciju održavaju komercijalne tvrtke ili istraživačke institucije
5. ranjiva (pasmina kod koje je broj uzgojno valjanih ženki od 1.000 do 2.000 (3.000 i 6.000 za vrste s niskim reproduktivnim kapacitetom, ukupna veličina populacija veća od 800 (2.400) i manja ili jednaka 1.600 (4.800) i povećava se, je ukupna veličina populacije veća od 1.200 (3.600) i manja ili jednaka 2.400 (7.200) ali stabilan ili negativan trend, ukupan broj uzgojno valjanih muških jedinki između 20 i 35 ($\Delta F = 0.5 - 1\%$).
6. nema rizika (pasmina kod koje je poznat status populacije, ne spada u kritičnu, ugroženu ili ranjivu kategoriju ili pak populacija za koju ne postoje precizni podaci o veličini, ali se može utvrditi kako veličina populacije premašuje pragove za kategoriju ranjiva.

2. Nacionalni program očuvanja izvornih i ugroženih pasmina domaćih životinja u Republici Hrvatskoj 2021. – 2025.

Tijekom prošlog stoljeća došlo je do značajnih promjena u poljoprivredi na globalnoj razini. Stočarstvo se suočilo s nizom izazova, uključujući klimatske promjene, rastuću potražnju za hranom životinjskog porijekla i konkurentnost u prirodnim resursima. Posljedično tome došlo je do znatnog narušavanja bioraznolikosti potiskivanjem nisko produktivnih, lokalno adaptiranih, pasmina iz uzgoja. Hrvatsko područje nisu zaobišli „novi“ trendovi u poljoprivredi, poput uvođenje mehanizacije i visokoproduktivnih pasmina u uzgoj, industrijalizacija, urbanizacija što je posljedično dovelo do znatnog smanjenja broja izvornih pasmina. Republika Hrvatska prepoznala je važnost očuvanja izvornih pasmina te je temeljem Zakona o uzgoju domaćih životinja („Narodne novine“ br. 115/18 i 52/21) 2021. godine donijela drugi Nacionalni program očuvanja izvornih i ugroženih pasmina domaćih životinja u Republici Hrvatskoj 2021. – 2025.

SVRHA NACIONALNOG PROGRAMA

1. unaprjeđenje postojećih i osmišljavanje novih segmenata programa očuvanja izvornih pasmina
2. razvoj programa gospodarskog korištenja
3. uključivanje u planove gospodarenja prirodnim dobrima i planove upravljanja zaštićenim područjima i/ili područjima ekološke mreže
4. očuvanje bioraznolikosti, posebice stanišnih tipova, krajobrazne raznolikosti i druge aktivnosti

2.1. Opći ciljevi nacionalnog programa

1. očuvanje izvornih pasmina domaćih životinja u dostatnom broju i uzgojnoj strukturi
2. pohrana i čuvanje biološkog materijala izvornih pasmina u nacionalnoj mreži banki gena
3. održavanje gospodarske konkurentnosti i gospodarska reafirmacija izvornih pasmina
4. vrednovanje, tržišno pozicioniranje i promocija izvornih pasmina i njihovih proizvoda
5. očuvanje bioraznolikosti i genetske raznolikosti unutar i između pasmina
6. dugoročno in situ i ex situ očuvanje provedbom uzgojnih programa
7. reintegracija izvornih pasmina u sustave gospodarenja i očuvanja poljoprivrednih ekosustava travnjaka te zaštitu krajobraza i bioraznolikosti
8. podržavanje aktivnosti koje se tiču očuvanja i uspostava transparentnog sustava i nadležnosti svih dionika njegove provedbe
9. promicanje suradnje na nacionalnoj i međunarodnoj razini

2.2. Specifični ciljevi nacionalnog programa

- a) očuvanje ili povećanje broja jedinki izvornih pasmina u tradicionalnom okruženju i tradicionalnim uzgojem
- b) poboljšanje marketinga i plasmana proizvoda izvornih pasmina
- c) povećanje broja bioloških uzoraka u bankama gena
- d) provođenje genetske karakterizacije pasmina i testiranje u svrhu njihovog održivog korištenja
- e) očuvanje višestoljetnih genofondova izvornih pasmina

2.3. Organizacijski okvir provedbe nacionalnog programa

- a) Ministarstvo poljoprivrede, šumarstva i ribarstva (koordinacijsko – informacijski centar)
- b) Savjet za praćenje provedbe Nacionalnog programa
- c) Nacionalni koordinator

UDIONICI PROVEDBE NACIONALNOG PROGRAMA

- a) uzgajivači
- b) priznata uzgojna udruženja
- c) tijela državne uprave i javne ustanove
- d) znanstvene i stručne ustanove
- e) regionalna (područna) uprava, lokalna samouprava i njihove institucije
- f) nevladine udruge
- g) privatni sektor
- h) nacionalna mreža banki gena

Scijem pružanja stručne potpore provedbi specifičnih aktivnosti koji proizlaze iz Nacionalnog programa očuvanja izvornih i ugroženih pasmina domaćih životinja u Republici Hrvatskoj 2021. – 2025. osnovana je Referentna ekspertna mreža (REM) za očuvanje animalnih genetskih resursa. Sastavnice REM -a su znanstvene i stručne institucije koje zajedničkim djelovanjem provode aktivnosti od interesa, a sve u svrhu unaprjeđenje učinkovitosti provedbe redovitih aktivnosti Nacionalnog programa.

TEMATSKE PODSKUPINE REM -a

- a) Valorizacija uzgojnih programa, programa očuvanja i akcijskih planova
- b) In situ programi očuvanja izvornih pasmina
- c) Ex situ programi očuvanja izvornih pasmina
- d) Gospodarsko korištenje i promocija izvornih pasmina i proizvoda od izvornih pasmina
- e) Dobrobit i legislativa uzgoja izvornih pasmina
- f) Zdravlje i reprodukcija izvornih pasmina
- g) Očuvanje izvornih pasmina pasa

3. Nacionalna mreža banki gena domaćih životinja Republike Hrvatske

Banka gena domaćih životinja uspostavljena je 2013. godine na temelju prvog Nacionalnog programa očuvanja izvornih i zaštićenih pasmina domaćih životinja u Republici Hrvatskoj iz 2010. godine. Drugi Nacionalni program očuvanja izvornih i ugroženih pasmina domaćih životinja u Republici Hrvatskoj 2021. – 2025. definira formiranje Nacionalne mreže banki gena u kojoj je Banka gena domaćih životinja pri Ministarstvu poljoprivrede, šumarstva i ribarstva središnja točka, a priznate banke gena njene sastavnice.

CILJEVI BANKE GENA

- a) potpora in vivo programima očuvanja
- b) mogućnost rekonstrukcije pasmine
- c) osnivanje novih linija/rodova
- d) rezervna kopija populacije koja može biti iskorištena za modificiranje i/ili preusmjeravanje populacije, utjecanje na evolucijske ili selekcijske procese
- e) osnivanje i upravljanje kolekcijama pohranjenih bioloških uzoraka
- f) savjetodavna uloga u programima očuvanja populacija i genetskom upravljanju u malim populacijama
- g) suradnja s uzgojnim udruženjima
- h) upravljanje dokumentacijom i nadzor sustava zaštite životinjskih genetskih resursa
- i) provedba genetskih i drugih znanstvenih istraživanja

GLAVNI KRITERIJI ZA PRIZNAVANJE STATUSA BANKE GENA

- a) fizički smještaj banke gena (zgrade i druge strukture)
- b) posjedovanje opreme
- c) posjedovanje odgovarajuće poljoprivredne površine kada se radi o banci gena koju čine i žive životinje
- d) stručno osoblje (obrazovanje iz područja agronomije ili veterinarstva)
- e) plan i program rada koji sadržava aktivnosti i ciljeve

NACIONALNA MREŽA BANKI GENA REPUBLIKE HRVATSKE

- a) Banka gena domaćih životinja (središnja točka)
- b) priznata banka gena Hrvatske agencije za poljoprivredu i hranu (HAPIH)
- c) priznata banka gena Agencije za ruralni razvoj Istre (AZRRI)
- d) priznata banka gena Središnjeg saveza udruga uzgajivača hrvatskog hladnokrvnjaka (SSUUHH)
- e) priznata banka gena Središnjeg saveza uzgajivača hrvatski posavac (SSUKHP)

4. Genomska kolekcija banke gena domaćih životinja Republike Hrvatske

Učinkovita zaštita i očuvanje izvornih pasmina domaćih životinja i genetske varijabilnosti unutar njih ostvaruje se provedbom uzgojnih programa, gospodarskom uporabom, prikupljanjem i pohranom genetskog materijala u banke gena. Banka gena predstavlja genetski materijal (sperma, jajne stanice, embriji, somatske stanice) prikupljen, pripremljen, pohranjen i čuvan na odgovarajući način, kao i žive životinje.

GLAVNI RAZLOZI POHRANE UZORAKA U BANKE GENA I CILJEVI RADA

- a) potpora uzgoju životinja (*in vivo*):
 - u slučaju genetskih poteškoća koji se jave u živoj populaciji (npr. gubitak alelnih raznolikosti, uzgoj u srodstvu, pojava štetnih genetskih kombinacija)
 - povećanje efektivne veličine populacija
 - smanjenje genetskog drifta
- b) mogućnost rekonstrukcije pasmine u slučaju izumiranja ili gubitka broja jedinki
- c) osnivanje novih linija/rodova u slučaju njihovog biološkog nestanka
- d) rezerva za brzu izmjenu i/ili preusmjeravanje, evoluciju/selekciju populacija
- e) genetska i druga znanstvena istraživanja

U Banku gena sustavno se pohranjuje biološki i genetski materijal. Protokoli za uzimanje uzoraka domaćih životinja istovjetni su za sve sastavnice Nacionalne mreže banke gena, a u banke gena pohranjuje se genetski materijal pasmina lokalnog, regionalnog i globalnog značenja prvenstveno izvornih i ugroženih pasmina domaćih životinja i natprosječnih jedinki komercijalnih pasmina koje su od interesa za uzgoj i očuvanje genetske strukture.

PRIKUPLJANJE UZORAKA

- a) Banka gena domaćih životinja
- b) stručne institucije Ministarstva poljoprivrede, šumarstva i ribarstva
- c) priznata uzgojna udruženja nositelji odobrenih uzgojnih programa koji su pBAG
- d) priznata uzgojna udruženja nositelji odobrenih uzgojnih programa koji nisu pBAG
- e) pravna osoba u svojstvu „treće strane“

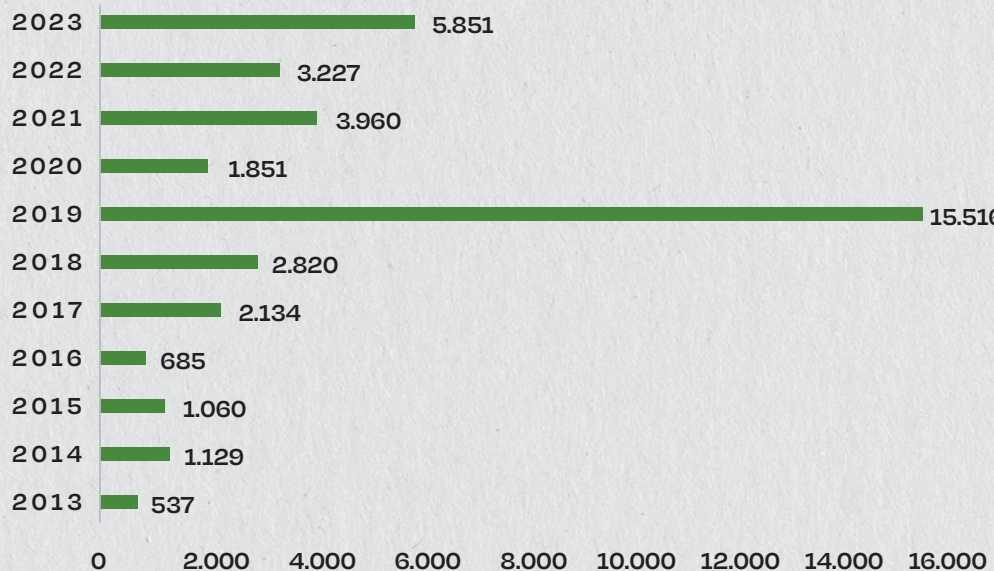
Tablica 1. Genomska kolekcija Banke gena domaćih životinja Republike Hrvatske (2013. do 2023.)

Broj vrsta	Broj pasmina	Broj izvornih pasmina	Broj uzoraka izvornih pasmina	Broj uzoraka 2013-2023
6	43	25	31.479	38.770

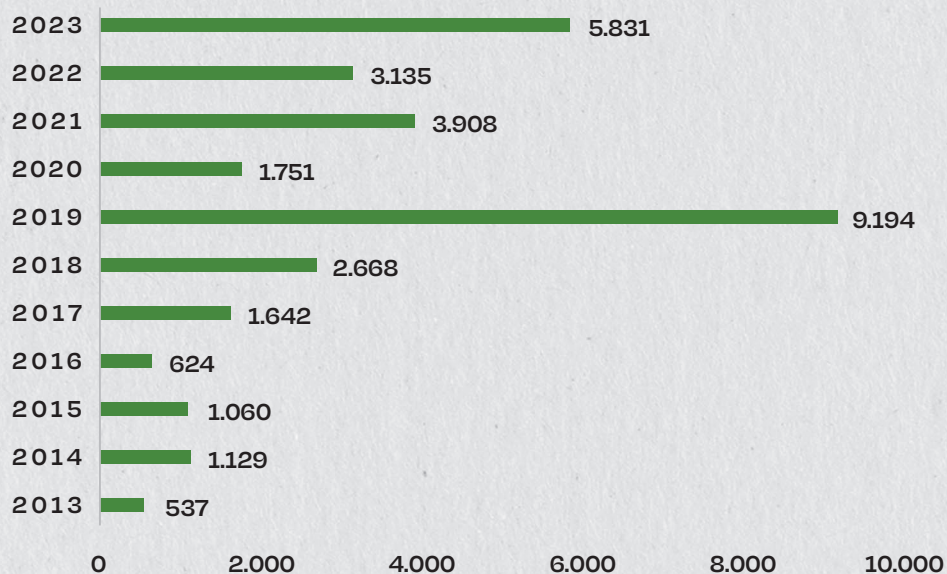
Tablica 2. Pregled pohranjenih bioloških uzoraka u Banci gena domaćih životinja prema vrsti domaćih životinja

Vrsta i pasmina	Dlaka	Tkivo	Krv	Sperma	Broj uzoraka	Broj jedinki
Govedo						
buša	893	2.932	41	-	3.866	3.076
istarsko govedo	654	673	-	2.679	4.006	1.163
slavonsko srijemski podolac	169	179	67	3.666	4.081	289
ostale pasmine	88	175	-	6.154	6.417	363
UKUPNO					18.370	4.891
Ovce						
cigaja	32	154	-	-	186	186
creska ovca	-	84	-	-	84	84
dalmatinska pramenka	160	2.455	-	-	2.615	2.603
dubrovačka ovca - ruda	-	514	-	-	514	513
istarska ovca	134	308	-	-	442	371
krčka ovca	-	58	-	-	58	58
lička pramenka	29	635	-	-	664	651
paška ovca	-	447	-	-	447	443
rapška ovca	-	253	-	-	253	253
UKUPNO					5.263	5.162
Koze						
hrvatska bijela koza	2	61	-	-	63	63
hrvatska šarena koza	13	757	-	-	770	755
istarska koza	105	2	-	-	107	107
ostale pasmine	-	7	-	40	47	8
UKUPNO					987	933
Svinje						
turopoljska svinja	83	250	61	-	394	317
crna slavonska	648	1.929	-	-	2.577	2.227
banijska šara svinja	82	279	-	-	361	240
ostale pasmine	86	201	-	-	287	186
UKUPNO					3.619	2.970
Konji						
lipicanac	1.522	-	-	-	1.522	1.522
međimurski konj	27	-	-	-	27	27
hrvatski hladnokrvnjak	4.881	-	-	-	4.881	4.881
hrvatski posavac	1.234	-	-	-	1.234	1.234
ostale pasmine konja	455	-	-	-	455	449
UKUPNO					8.119	8.113
Magarci						
primorsko-dinarski magarac	1.524	-	-	-	1.524	1.486
sjeverno-jadranski magarac	55	-	-	-	55	55
istarski magarac	748	-	-	-	748	730
ostale pasmine magaraca	85	-	-	-	85	85
UKUPNO					2.412	2.356
Ukupno	13.709	12.353	169	12.539	38.770	24.425

U periodu od osnutka Banke gena 2013. godine pa do kraja 2023. godine ukupno je prikupljeno više od 38.000 različitih tipova bioloških uzoraka (grafikoni xxx), od čega je oko 31.500 uzoraka (81 %) prikupljeno od 25 izvornih i ugroženih pasmina domaćih životinja (grafikon drugi). U 2019. godini zaprimljeno je oko 12.500 uzoraka sjemena komercijalnih i izvornih pasmina goveda i koza.

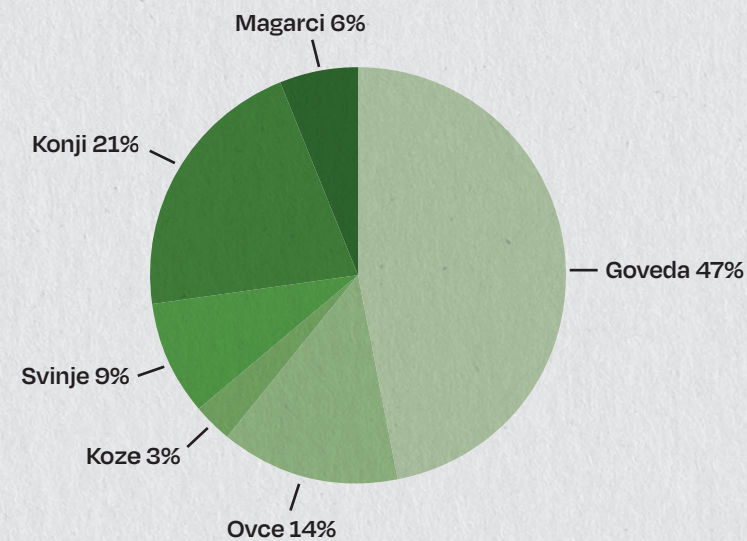

Grafikon 1. Pregled pohranjenih uzoraka u Banci gena domaćih životinja u razdoblju od 2013. do 2023. godine

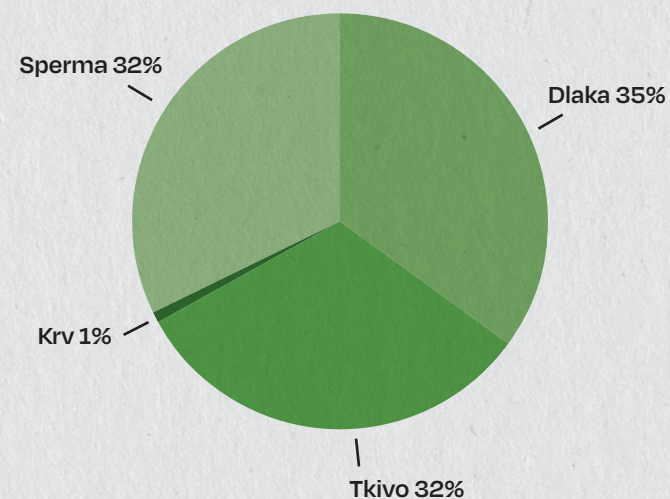

Grafikon 2. Pregled pohranjenih uzoraka izvornih i ugroženih pasmina u Banci gena domaćih životinja u razdoblju od 2013. do 2023. godine

Udio pohranjenih uzoraka u Banci gena domaćih životinja prema vrsti domaćih životinja prikazani su u Grafikonu 3, a prema tipu uzorka u Grafikonu 4.

Grafikon 3. Udio pohranjenih uzoraka prema vrsti domaćih životinja

Grafikon 4. Udio pohranjenih uzoraka prema tipu uzorka

5. Izvorne i ugrožene pasmine domaćih životinja u Republici Hrvatskoj

Republika Hrvatska prepoznala je važnost izvornih i ugroženih pasmina u ukupnoj bioraznolikosti ekološkog sustava kao neprocjenjivo genetsko i kulturološko nasljeđe te intenzivno radi na njenom očuvanju i zaštiti. U članku 12. Zakona o uzgoju domaćih životinja („Narodne novine“ br. 115/18 i 52/21) propisani su uvjeti za stjecanje statusa izvornosti pasmina domaćih životinja. U Republici Hrvatskoj uvjete je ispunilo te time steklo status izvornosti 37 pasmina, od kojih je devet u kategoriji ranjivo, petnaest ugroženo i dvanaest kritično. Za križevačku kukmicu nedostaju podaci u službenom registru.

Grafikon 5. Udio kritično ugroženih pasmina u odnosu na broj priznatih pasmina

5.1. Izvorne i ugrožene pasmine goveda

Tablica 3. Priznate izvorne i ugrožene pasmine goveda, efektivna veličina populacije i kategorizacija ugroženosti

Pasmina	Dokaz potvrde izvornosti	Godina priznavanja	Efektivna veličina populacije (N _e)	Kategorizacija ugroženosti (FAO, 2013)
slavonsko srijemski podolac	„Narodne novine“, broj 127/98	1998.		ugrožena
istarsko govedo	„Narodne novine“, broj 127/98	1998.		ugrožena
buša	„Narodne novine“, broj 73/03	2003.		ranjiva

Grafikon 6. Pasminski udio u ukupnoj populaciji priznatih izvornih pasmina goveda

Tablica 4. Genomska kolekcija izvornih i ugroženih pasmina goveda

Broj uzoraka svih pasmina goveda	Broj uzoraka izvornih pasmina goveda	Izvorna i ugrožena pasmina	Broj uzoraka
18.370	11.953	slavonsko srijemski podolac	4.081
		istarsko govedo	4.006
		buša	3.866

5.1.1.

Slavonsko srijemski podolac

Povijesne činjenice upućuju na migracijske putove podolskog goveda iz Azije u Europu, a na područje Balkana u vrijeme Rimskog carstva. Izdržljivo je to i otporno govedo koje je početkom 20. stoljeća bilo najzastupljenije na području Slavonije, Srijema, Baranje i Podravine. Prvenstvena mu je namjena bila obavljanje teških radova u poljoprivredi. Uvođenjem mehanizacije u poljoprivredu prestaje potreba za njihovom uporabom, smanjuje se populacija, nestaju kvalitetni bikovi za rasplod dok križanje s drugim populacijama znatno narušava prepoznatljiva svojstva što dovodi pasminu do samog ruba izumiranja.

Porijeklo:*Bos taurus primigenius***Tip:** Dugorogo govedo (*Bos taurus*)**Proizvodnost:**800 - 1.000 kg
mlijeka / laktacija**Namjena:** meso**Brojno stanje**

318

4.033

380

Karakteristike

visoka otpornost, izdržljivost, skromnost u hranidbenim zahtjevima

Vanjšina

- boja: sivo-bijela do tamnosiva
- rogovi: izrazita duljina (oblik lire ili vila)
- izražena i gruba konstitucija
- dobro razvijen trup
- snažni mišići
- masa (kg):

500 - 800

400 - 600

Uzgojno područje**Ovlašteno uzgojno udruženje**

Udruga uzgajivača slavonsko srijemskog podolca

Porijeklo:*Bos taurus primigenius***Tip:** Dugorogo govedo (*Bos taurus*)**Proizvodnost:**800 - 1.500 kg
mlijeka / laktacija**Namjena:** meso**Brojno stanje**

91

1.263

171

Karakteristike

visoka otpornost, izdržljivost, skromni hranidbeni zahtjevi, kasnozrela pasmina

Vanjšina

- boja: sivobijela do bijela (bikovi tamniji)
- rogovi: izrazita duljina - oblik lire (raspon > 70 cm)
- gruba, „radna“ konstitucija
- dobro razvijen trup
- snažni mišići
- masa (kg):

550

750 - 900

Uzgojno područje**Ovlašteno uzgojno udruženje**

Savez uzgajivača istarskog goveda

5.1.2.

Istarsko govedo

Na nekoliko arheoloških lokaliteta Istre nađeni su tragovi ishodišnog oblika istarskog goveda, a novija istraživanja filogenetskih odnosa upućuju da istarsko govedo pripada pasminskoj strukturi goveda s područja južne Europe. Početkom XIX. stoljeća na prostoru Istre obitavalo je oko 50.000 goveda. Postoje povijesni podaci o križanju, a najviše s talijanskim tipovima podolaca prvenstveno radi radne sposobnosti, a manje radi mesa. Sredinom prošlog stoljeća prestaje njegova potreba kao radnim govedom u poljoprivredi. Danas je gospodarski afirmirano govedo u proizvodnji mesa, te ima svoju prepoznatljivu ulogu u očuvanju etnografije i povijesti kao i u očuvanju genetske raznolikosti goveda.

5.1.3. Buša

Dvije su teorije o nastanku buše: polifiletska (difiletska) koja govori o porijeklu od dvaju izvornih oblika (brachicernog i primigenog tipa goveda) i monofiletska koja pretpostavlja da sve europske pasmine potječu od jednog izvornog oblika *Bos primigenus*. Dokazano je da je formiranje buše započelo prije oko 6.500 godina. Prilagodba okolišnim uvjetima i uvjetima uzgoja rezultirala je nastankom različitih sojeva buše koji obitavaju u zemljama jugoistočne Europe. Buša je prilagođena planinskim i krškim regijama, pri čemu je iznimno pogodna za održavanje i očuvanje pašnjaka.

Porijeklo:

Bos brachyceros europaeus

Tip: Kratkorogo govedo (*Bos primigenus*)

Proizvodnost: 700 – 800 kg mlijeka / laktacija

Namjena: mlijeko

Brojno stanje

♂
318

♀
4.033

👤
380

Karakteristike

visoka otpornost, izrazita pokretljivost, izdržljivost, skromnost u hranidbenim zahtjevima, kasnozrela pasmina

Vanjština

- maleno govedo
- boja: jednobojna s varijacijama od tamne do svijetle, crvena, smeđa i crna, prugasta (tigrasta)
- srneća gubica (tamno pigmentirana sluznica gubice s bijelim obrubom)
- kravlji (x – iks) stav zadnjih nogu
- masa (kg):

♂
500 - 800

♀
400 - 600

Uzgojno područje

Ovlašteno uzgojno udruženje

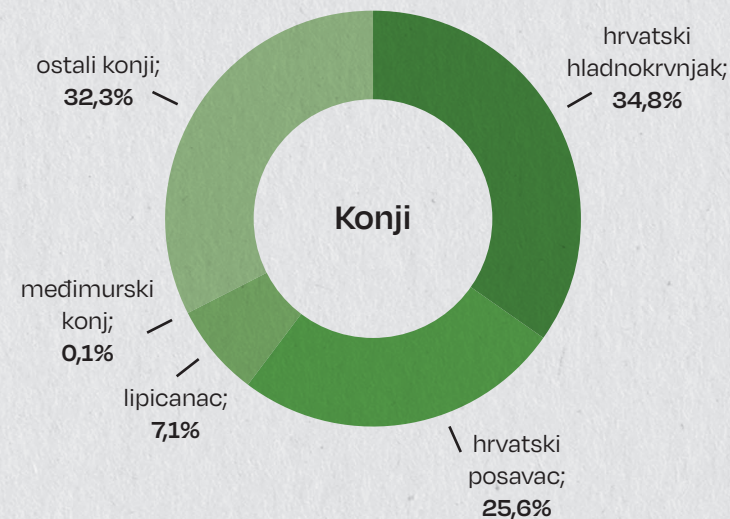

Udruga uzgajivača buše

5.2. Izvorne i ugrožene pasmine konja

Tablica 5. Priznate izvorne i ugrožene pasmine konja, efektivna veličina populacije i kategorizacija ugroženosti

Pasmina	Dokaz potvrde izvornosti	Godina priznavanja	Efektivna veličina populacije (N _e)	Kategorizacija ugroženosti (FAO, 2013)
lipicanac	„Narodne novine“, broj 127/98	1998.	290,88	ugrožena
hrvatski posavac	„Narodne novine“, broj 127/98	1998.	835,52	ranjiva
hrvatski hladnokrvnjak	„Narodne novine“, broj 73/03	2003.	1.661,03	ranjiva
međimurski konj	„Narodne novine“, broj 73/03	2003.	10,94	kritična

Grafikon 6. Pasminski udio u ukupnoj populaciji priznatih izvornih pasmina goveda

Tablica 4. Genomska kolekcija izvornih i ugroženih pasmina goveda

Broj uzoraka svih pasmina konja	Broj uzoraka izvornih pasmina konja	Izvorna i ugrožena pasmina	Broj uzoraka
8.119	7.664	lipicanac	1.522
		hrvatski posavac	1.234
		hrvatski hladnokrvnjak	4.881
		međimurski konj	27

5.2.1.

Lipicanac

Godina nastanka lipicanske pasmine smatra se 1580., kada je austro-ugarski nadvojvoda Karlo II. kupio dobro Lipicu (tadašnja Habsburška monarhija, danas Slovenija) s namjerom osnutka ergele koja bi podmirivala potrebe dvora za konjima. Specifičan put nastanka, utjecaj većeg broja pasmina u izgradnji, te različiti uzgojni ciljevi pojedinih zemalja i regija rezultirali su velikom morfološkom raznolikošću lipicanske pasmine. Lipicanska pasmina rezultat je dugotrajne i sustavne selekcije i dobrim dugogodišnjim selekcijskim radom postao je jedna od najpoznatijih pasmina konja u svijetu.

Tip: toplokrvni

Brojno stanje

78

1.074

824

Karakteristike

otpornost, sposobnost učenja i volja za radom, inteligentnost, skromnost u hranidbenim zahtjevima

Vanjšina

- plemenita i čvrsta tjelesna građa
- boja: sivci, dorati, vranci, rijetko alati
- siguran i dug korak, uravnotežene kretnje
- visina (cm):

155 - 160

153 - 158

Uzgojno područje

Ovlašteno uzgojno udruženje

Hrvatska agencija za poljoprivredu i hranu
Državna ergela Đakovo i Lipik

Tip: hladnokrvni

Brojno stanje

220

4.133

830

Karakteristike

otpornost, skromnost u hranidbenim zahtjevima, ranozrelost, miran temperament, dobroćudnost

Vanjšina

- srednje teški konj
- čvrsta konstitucija
- boja: najčešće dorata, rjeđe vranci, alati, sivci, kulaši i izabel
- masa (kg):

550

500

- visina (cm):

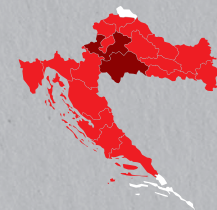

140 - 155

130 - 150

Uzgojno područje

Ovlašteno uzgojno udruženje

Središnji savez uzgajivača konja hrvatski posavac

5.2.2.

Hrvatski posavac

Hrvatski posavac nastao je na području hrvatske Posavine križanjem kobila slavonsko – posavskog konja (bušaka) i drugih kobila nepoznatog porijekla, prvotno s toplokrvnim, a potom i hladnokrvnim pasminama. Hrvatski posavac je srednje teški konj čvrste konstitucije. Današnje uzgojno načelo ove pasmine je uzgoj u čistoj krvi.

5.2.3.

Hrvatski hladnokrvnjak

Najbrojnija je izvorna pasmina konja u Republici Hrvatskoj. Nastala je križanjem toplokrvnih kobila s uvezenim pastusima hladnokrvnih konja. Sustavno se počeo uzgajati u prvoj polovici XX. stoljeća, a zbog početnih matičnih stada kobila te različitih pastuha i uz utjecaj okolišnih čimbenika poprilično je heterogena populacija u pogledu fenotipskih značajki.

Tip: hladnokrvni

Brojno stanje

♂
448

♀
5.682

👤
1.415

Karakteristike

otpornost, sposobnost adaptacije na nepovoljne okolišne čimbenike, ranozrelost, dobra plodnost, skromnost u hranidbi

Vanjština

- plemenita i čvrsta tjelesna građa
- boja: sivci, dorati, vranc, rijetko alati
- siguran i dug korak, uravnotežene kretnje
- masa (kg):

♂
700

♀
600

- visina (cm):

♂
155 - 160

♀
150 - 155

Uzgojno područje

Ovlašteno uzgojno udruženje

Središnji savez udruga uzgajivača hrvatskog hladnokrvnjaka

Tip: hladnokrvni

Brojno stanje

♂
3

♀
31

👤
20

Karakteristike

skromnost u hranidbenim zahtjevima, uravnoteženost karaktera, umjerena temperamentnost, izražena volja i upornost u radu, ranozrelost

Vanjština

- srednje teški konj
- čvrsta građa
- boja: dorat, vranac, alat, siva
- masa (kg):

♂
550

♀
500

Uzgojno područje

Ovlašteno uzgojno udruženje

Hrvatska agencija za poljoprivredu i hranu

5.2.4.

Međimurski konj

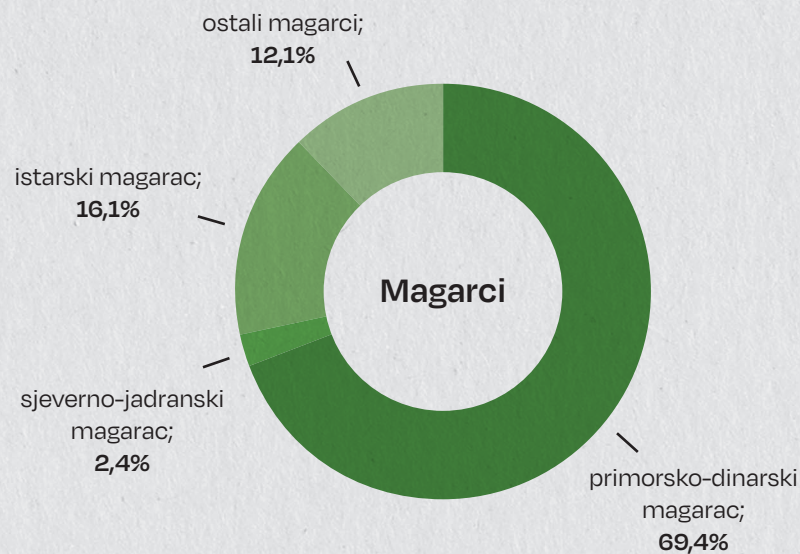

Kraj 18. stoljeća smatra se početak stvaranja međimurskog konja na području Međimurja. Burna događanja na društveno – političkoj i socijalnoj sceni rezultirali su stvaranjem međimurskog konja temeljenog na autohtonoj populaciji iz Međimurja i sustavnom introdukcijom pršeronskih, flamanskih i ardenskih, a u manjoj mjeri i brabantih i burgundskih pastuha. Međimurski konj spominje se u gotovo svim hipološkim leksikonima i atlasima svijeta. Današnja populacija mredimurskog konja izrazito je mala i spada u kategoriju kritično ugroženih.

5.3. Izvorne i ugrožene pasmine magaraca

Tablica 7. Priznate izvorne i ugrožene pasmine magaraca, efektivna veličina populacije i kategorizacija ugroženosti

Pasmina	Dokaz potvrde izvornosti	Godina priznavanja	Efektivna veličina populacije (N _e)	Kategorizacija ugroženosti (FAO, 2013)
istarski magarac	„Narodne novine“, broj 70/09	2009.	252,37	ugrožena
primorsko-dinarski magarac	„Narodne novine“, broj 70/09	2009.	1.419,47	ugrožena
sjeverno-jadranski magarac	„Narodne novine“, broj 70/09	2009.	58,78	kritična

Grafikon 8. Udio izvornih i ugroženih pasmina u ukupnoj populaciji priznatih izvornih pasmina magaraca

Tablica 8. Genomska kolekcija izvornih i ugroženih pasmina magaraca

Broj uzoraka svih pasmina magaraca	Broj uzoraka izvornih pasmina magaraca	Izborna i ugrožena pasmina	Broj uzoraka
2.412	2.327	istarski magarac	748
		primorsko-dinarski magarac	1.524
		sjeverno-jadranski magarac	55

5.3.1. Istarski magarac

Brojno stanje

♂
72

♀
510

👤
209

Karakteristike

skromnost u hranidbenim zahtjevima, prilagodljivost, mirni do umjereni temperament, dobroćudnost

Vanjština

- boja: crna, rjeđe smeđa i siva
- bijelo područje oko očiju i trbuha
- visina (cm):

♂
130 - 135

♀
120 - 130

Istarski magarac nastao je na području poluotoka Istre gdje i danas obitava. Istarskom magarcu svojstvena je čvrsta konstitucija, veliki kvadratični okvir. Istarski magarac je važan povijesni i kulturni identitet podneblja Istre.

Uzgojno područje

Ovlašteno uzgojno udruženje

Hrvatska agencija za poljoprivredu i hranu

5.3.2.

Primorsko-dinarski magarac

Za primorsko – dinarskog magarca ne postoje pouzdani pokazatelji nastanka pasmine. Oblikovan je na području hrvatskog priobalja razvijajući odlike adaptivnosti i vrsne radne sposobnosti. Čvrste je konstitucije, skladne građe, manjeg kompaktnog tjelesnog okvira.

Brojno stanje

♂
436♀
1.907👤
991

Karakteristike

skromnost u hranidbenim zahtjevima, dobroćudnost, poslušnost, miran temperament

Vanjšina

- visina: 90 - 100 cm
- manji, zbijeni tjelesni okvir
- skladna i snažna građa
- trbuh i unutrašnja strana stegana svijetlo siva do bijela, na nogama poprečne tamne pruge (zebrice)
- boja trupa: pepeljasto siva, rjeđe tamno smeđa
- tamna pruga duž lopatica i leđa (križ)

Uzgojno područje

Ovlašteno uzgojno udruženje

Hrvatska agencija za poljoprivredu
i hranu

Brojno stanje

♂
18♀
80👤
53

Karakteristike

skromnost u hranidbenim zahtjevima, odlična prilagodljivost, dobroćudnost, poslušnost

Vanjšina

- visina: 105 - 115 cm
- čvrsta i snažna konstitucija
- griva: duga, tamna uglavnom stršeća
- boja trupa: tamnosmeđa do crna, rjeđe siva

Uzgojno područje

Ovlašteno uzgojno udruženje

Hrvatska agencija za poljoprivredu
i hranu

5.3.3.

Sjeverno-jadranski magarac

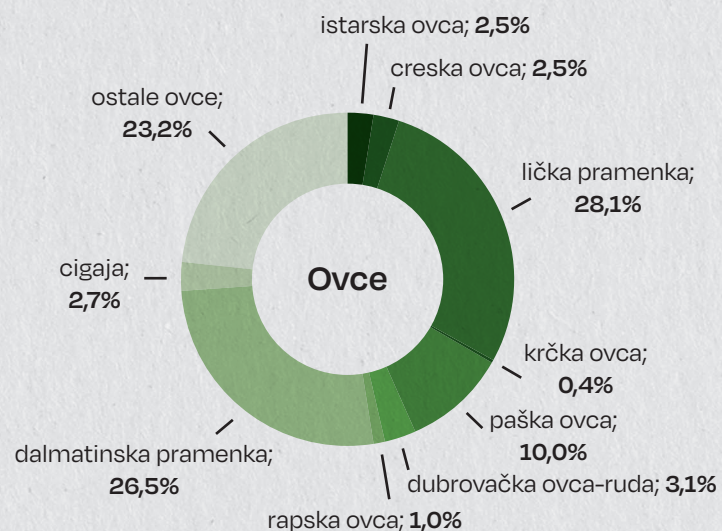

Sjeverno – jadranski magarac oblikovan je na području sjevernog Jadrana, primarno kvarnerskih otoka gdje se i danas najviše uzgaja. Svojstvena mu je čvrsta konstitucija, pravokutan tjelesni okvir i snažna tjelesna građa. Obzirom na veličinu tjelesnog okvira nalazi se između primorsko – dinarskog i istarskog magarca.

5.4. Izvorne i ugrožene pasmine ovaca

Tablica 9. Priznate izvorne i ugrožene pasmine ovaca, efektivna veličina populacije i kategorizacija ugroženosti

Pasmina	Dokaz potvrde izvornosti	Godina priznavanja	Efektivna veličina populacije (N _e)	Kategorizacija ugroženosti (FAO, 2013)
cigaja	„Narodne novine“, broj 39/06	2006.	82,35	ugrožena
creska ovca	„Narodne novine“, broj 39/06	2006.	174,80	ugrožena
dalmatinska pramenka	„Narodne novine“, broj 39/06	2006.	749,84	ranjiva
dubrovačka ruda	„Narodne novine“, broj 39/06	2006.	116,10	ugrožena
istarska ovca	„Narodne novine“, broj 39/06	2006.	141,50	ugrožena
krčka ovca	„Narodne novine“, broj 39/06	2006.	11,61	kritična
lička pramenka	„Narodne novine“, broj 39/06	2006.	914,31	ranjiva
paška ovca	„Narodne novine“, broj 39/06	2006.	444,74	ranjiva
rapska ovca	„Narodne novine“, broj 39/06	2006.	60,60	kritična

Grafikon 9. Udio izvornih i ugroženih pasmina u ukupnoj populaciji priznatih izvornih pasmina ovaca

Tablica 8. Genomska kolekcija izvornih i ugroženih pasmina magaraca

Broj uzoraka svih pasmina ovaca	Broj uzoraka izvornih pasmina ovaca	Izvorna i ugrožena pasmina	Broj uzoraka
5.263	5.263	cigaja	186
		creska ovca	84
		dalmatinska pramenka	2.615
		dubrovačka ruda	514
		istarska ovca	442
		krčka ovca	58
		lička pramenka	664
		paška ovca	447
		rapska ovca	253

Namjena:

meso, mlijeko, vuna

Plodnost:

140 - 180 %

Proizvodnost:

150 - 200 l mlijeka / laktacija

Brojno stanje

♂
21

♀
1.045

21

Karakteristike

visoka otpornost, veći dio godine na pašnjacima

Vanjština

- srednje krupna pasmina
- ovce: šute (bez rogova), ovnovi s ili bez rogova
- boja dva varijeteta: bijela s prljavo bijelom vunom i crna (crvenkasto smeđa)
- runo: poluzatvoreno ili zatvoreno
- finoća runskih vlakana (μm): 28 - 30
- masa (kg):

♂
78 - 90

♀
60 - 70

Uzgojno područje

Ovlašteno uzgojno udruženje

Hrvatski savez uzgajivača ovaca i koza

5.4.1.

Cigaja

Točno porijeklo cigaje nije u potpunosti razjašnjeno. Smatra se jednom od najstarijih pasmina ovaca za koju se pretpostavlja da je iste genetske osnove kao i merino pasmina, a procjenjuje se da je nastala oko 800 godina prije Krista. Prema određenim povijesnim zapisima nastala je križanjem merino ovaca s pramenkom. Krajem 17. i početkom 18. stoljeća dopremljena je na područje Vojvodine, a zatim u sjevernoistočnu Hrvatsku i Slavoniju. Osim u Hrvatskoj, cigaja se uzgaja u Vojvodini, Mađarskoj, Poljskoj i Rumunjskoj.

5.4.2. Creska ovca

Oskudni su zapisi o nastanku ove pasmine, ali se pretpostavlja da je nastala oplemenjivanjem lokalnih ovaca inozemnim, prvenstveno španjolskim, talijanskim i francuskim merino ovnovima. Prvi zapisi o creskoj ovci datiraju iz 1332. godine kada se ovčarstvo spominje kao vrlo važna gospodarska grana na otoku Cresu. Današnja creska ovca daleko je razvijenija nego prije pedesetak godina. Nekada je glavni proizvod bio vuna dok je danas glavni proizvod meso (mlada janjetina).

Namjena:

meso, mlijeko, vuna

Plodnost:

120 - 140 %

Proizvodnost:

80 - 120 l mlijeka / laktacija

Brojno stanje

♂
46

♀
874

👤
4

Karakteristike

živahnost, izdržljivost, otpornost, prilagodljivost

Vanjšina

- mala pasmina
- skladne građe
- ovce: šute (bez rogova), ovnovi: jaki i spiralni rogovi
- boja: bijela
- runo: otvoreno do poluotvoreno
- finoća runskih vlakana (μm): 28 - 30
- masa (kg):

♂
42 - 50

♀
35 - 45

Uzgojno područje

Ovlašteno uzgojno udruženje

Hrvatski savez uzgajivača ovaca i koza

Namjena:

meso, mlijeko, vuna

Plodnost:

120 - 140 %

Proizvodnost:

100 - 120 l mlijeka / laktacija

Brojno stanje

♂
192

♀
7.928

👤
72

Karakteristike

spretnost, otpornost, snalažljivost, prilagodljivost, skromnost

Vanjšina

- skladna, manja tjelesna građa
- snažne konstitucije
- ovce: šute (bez rogova), ovnovi sa snažnim rogovima
- kasnozrela pasmina
- boja: pretežno bijela, crna, a rijetko smeđa i siva
- runo: otvoreni tip sa šiljastim pramenovima
- finoća runskih vlakana (μm): 28 - 32
- masa (kg):

♂
45 - 55

♀
35 - 45

Uzgojno područje

Ovlašteno uzgojno udruženje

Hrvatski savez uzgajivača ovaca i koza

5.4.3. Dalmatinska pramenka

Pisani podaci o nastanku pasmine ne postoje obzirom da je definirana kao posebna pasmina tek 2006. godine. Formiranje pasmine u uskoj je vezi s drugim pramenkama koje se uzgajaju u ovom dijelu Europe. Novija genetska istraživanja sugeriraju na zajedničko porijeklo ličke i dalmatinske pramenke.

5.4.4.

Duborvačka ovca - ruda

Pretpostavka je da je pasmina nastala u vrijeme Dubrovačke Republike križenjem domaće pramenke sa španjolskim, portugalskim i talijanskim merino ovnovima. Ta križanja nisu bila kontrolirana već stihijska pa je u konačnici došlo do formiranja nove pasmine. Današnja dubrovačka ruda razvijenija je u odnosu na jednike od prije 50 i više godina. Nakon Domovinskog rata preostalo je vrlo malo jedinki, ali uspješnim projektom spašavanja dubrovačke ovce povećava se broj grla.

Namjena:

meso, mlijeko, vuna

Plodnost:

120 - 140 %

Proizvodnost:

110 - 130 l mlijeka / laktacija

Brojno stanje

♂
30

♀
892

👤
20

Karakteristike

spretnost, otpornost,
snalažljivost, prilagodljivost,
skromnost

Vanjšina

- skladna, osrednje tjelesne građe
- ovce: šute (bez rogova), ovnovi s ili bez rogova
- boja: pretežno bijela, rjeđe crna
- runo: zatvoreno, rijetko poluzatvoreno
- finoća runskih vlakana (μm): 28 - 30
- masa (kg):

♂
55 - 55

♀
45 - 50

Uzgojno područje

Ovlašteno uzgojno udruženje

Hrvatski savez uzgajivača ovaca i
koza

5.4.5.

Istarska ovca

Nastanak istarske ovce je Istarski poluotok, područje gdje se i danas uzgaja. Vanjšina istarske ovce upućuje na činjenicu da se radi o tipu mediteranske ovce na čiji su izgled imale utjecaj neke talijanske pasmine Gentile di Puglia i bergamska ovca.

Namjena:

meso, mlijeko

Plodnost:

130 - 150 %

Proizvodnost:

220 - 350 l mlijeka / laktacija

Brojno stanje

♂
37

♀
805

👤
12

Karakteristike

visoka otpornost

Vanjšina

- najkrupnija izvorna pasmina ovaca
- skladne građe, jake konstitucije
- skupina dugorepih ovaca
- rogovi: snažni, čvrsti i najčešće spiralni
- boja: crna s bijelim pjegama ili bijela s crnim, smeđim ili sivim pjegama različitog oblika i veličine
- runo: poluzatvoreno ili otvoreno
- finoća runskih vlakana (μm): 32 - 36
- masa (kg):

♂
80 - 100

♀
60 - 70

Uzgojno područje

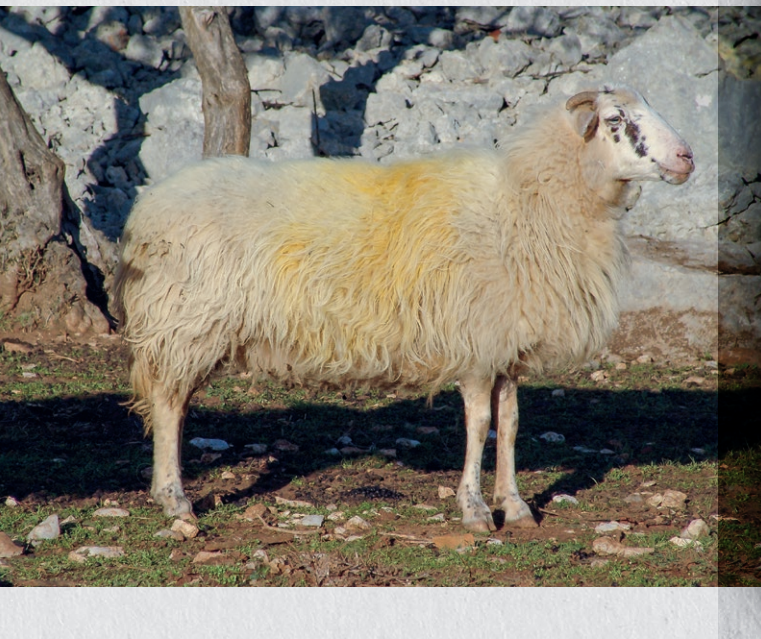

Ovlašteno uzgojno udruženje

Hrvatski savez uzgajivača ovaca i
koza

5.4.6. Krčka ovca

Pretpostavlja se da je nastala križanjem s finorunim pasminama. Današnja krčka ovca razvijenija je od one u prošlosti, a smatra se da je to utjecaj krupnijih pasmina (merino, istarska ovca) te poboljšanoj hranidbi.

Namjena:
meso, mlijeko, vuna
Plodnost:
120 - 140 %
Proizvodnost:
100 - 150 l mlijeka / laktacija

Brojno stanje

♂ 3 ♀ 90 🐑 2

Karakteristike
visoka otpornost,
prilagodljivost, živahnost,
skromnost u zahtjevima
hranidbe

Vanjština

- sitna, ali skladno građena
- ovce: šute (bez rogova),
ovnovi rogati
- boja: bijela, rjeđe crna, siva
ili smeđa
- skupina dugorepih ovaca
- runo: poluzatvoreno ili
zatvoreno
- finoća runskih vlakana
(μm): 28 - 32
- masa (kg):

♂ 35 - 45 ♀ 30 - 40

Uzgojno područje

Ovlašteno uzgojno udruženje

Hrvatski savez uzgajivača ovaca i
koza

Namjena:
meso, mlijeko, vuna
Plodnost:
120 - 150 %
Proizvodnost:
120 - 180 l mlijeka / laktacija

Brojno stanje

♂ 235 ♀ 8.364 🐑 70

Karakteristike
visoka otpornost, prilagodljiva

Vanjština

- čvrste građe
- ovce: šute (bez rogova),
ovnovi rogati
- boja: bijelo - crna, siva i
smeđa
- runo: otvoreno
- finoća runskih vlakana
(μm): 32 - 36
- masa (kg):

♂ 65 - 75 ♀ 45 - 55

Uzgojno područje

Ovlašteno uzgojno udruženje

Hrvatski savez uzgajivača ovaca i
koza

5.4.7. Lička pramenka

Pasmina je nastala u gorsko planinskom području Like i Gorskog kotara. Tijekom njenog oblikovanja zabilježeni su pokušaji merinizacije i oplemenjivanja mesno - vunskim ovcama iz Francuske i Njemačke (Merino Precoce, Ile de France, Merinolandschaf) koji nisu ostavili značajni trag na pasmini.

5.4.8.

Paška ovca

Paška ovca pripada skupini meriniziranih pramenki s otoka Paga gdje je nastala i gdje se i danas uzgaja. Paška ovca nastala je križanjem izvorne otočke pasmine i merino ovnova Negretti i Bergamo pasmine, a kasnije i s Gentile di puglia, no dokazi o njihovom utjecaju ne postoje. Visoka koncentracija soli u tlu, kao i česte posolice, izravno utječu na strukturu i kvalitetu vegetacije, a preko nje se odražavaju na kvalitetu mesa i mlijeka.

Namjena:

meso, mlijeko

Plodnost:

120 - 140 %

Proizvodnost:

120 - 150 l mlijeka / laktacija

Brojno stanje

♂
115

♀
3.351

👤
28

Karakteristike

visoka otpornost, prilagodljivost, skromnih hranidbenih zahtjeva

Vanjština

- skladne tjelesne građe
- ovce: šute (bez rogova), ovnovi rogati
- boja: najčešće bijela
- skupina dugorepih ovaca
- runo: poluzatvoreno ili zatvoreno
- finoća runskih vlakana (μm): 26 - 28
- masa (kg):

♂
40 - 50

♀
35 - 45

Uzgojno područje

Ovlašteno uzgojno udruženje

Hrvatski savez uzgajivača ovaca i koza

Namjena:

meso, mlijeko, vuna

Plodnost:

120 - 140 %

Proizvodnost:

100 - 120 l mlijeka / laktacija

Brojno stanje

♂
16

♀
285

👤
11

Karakteristike

visoka otpornost, skromnost i prilagodljivost

Vanjština

- sitna, skladne i čvrste građe
- ovce: šute (bez rogova), ovnovi s ili bez rogova
- boja: najčešća bijela
- runo: poluzatvoreno
- finoća runskih vlakana (μm): 28 - 32
- masa (kg):

♂
40 - 50

♀
35 - 45

Uzgojno područje

Ovlašteno uzgojno udruženje

Hrvatski savez uzgajivača ovaca i koza

5.4.9.

Rapska ovca

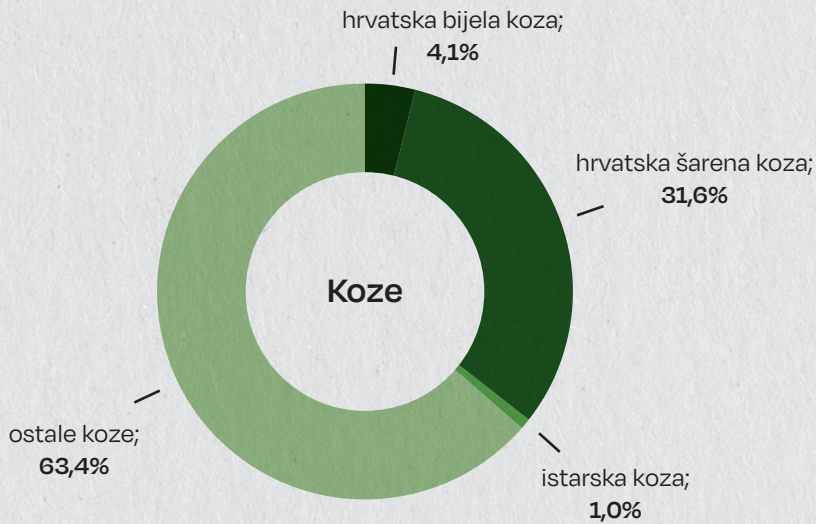

Izvorna hrvatska ovca koja je nastala i uzgaja se isključivo na otoku Rabu je rapska ovca. Iako se prema fenotipskim odlikama runa smatra da su u formiranju pasmine utjecaj imale merino ovce, o tome ne postoje zapisi. Pretpostavlja se da nije križana s drugim pasminama u bliskoj prošlosti. Na otoku Rabu u uzgoju prevladava naziv „škraparica“.

5.5. Izvorne i ugrožene pasmine koza

Tablica 11. Priznate izvorne i ugrožene pasmine koza, efektivna veličina populacije i kategorizacija ugroženosti

Pasmina	Dokaz potvrde izvornosti	Godina priznavanja	Efektivna veličina populacije (N _e)	Kategorizacija ugroženosti (FAO, 2013)
hrvatska bijela koza	„Narodne novine“, broj 39/06	2006.	42,06	kritična
hrvatska šarena koza	„Narodne novine“, broj 39/06	2006.	194,18	ugrožena
istarska koza	„Narodne novine“, broj 80/13	2013.	18,85	kritična

Grafikon 10. Udio izvornih i ugroženih pasmina u ukupnoj populaciji priznatih izvornih pasmina koza

Tablica 12. Genomska kolekcija izvornih i ugroženih pasmina koza

Broj uzoraka svih pasmina koza	Broj uzoraka izvornih pasmina koza	Izvorna i ugrožena pasmina	Broj uzoraka
987	940	hrvatska bijela koza	63
		hrvatska šarena koza	770
		istarska koza	107

5.5.1. Hrvatska bijela koza

Namjena:
meso, mlijeko
Plodnost:
150 %
Proizvodnost:
300–350 l mlijeka / laktacija

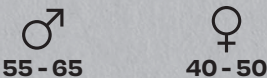
Brojno stanje

Karakteristike
visoka otpornost, skromnost i prilagodljivost

Vanjština

- čvrsta konstitucija
- rogovi: koze (sa ili bez) i jarčevi rogati
- rese: koze i jarčevi (pojedina grla)
- brada: bijela (koze i jarčevi)
- boja: najčešća bijela, kremasta do svijetlo žućkasta
- masa (kg):

Uzgojno područje

Ovlašteno uzgojno udruženje

Hrvatski savez uzgajivača ovaca i koza

Točno vrijeme, mjesto i način nastanka hrvatske bijele koze nisu poznati. Pretpostavlja se da je nastala križanjem s hrvatskom šarenom kozom i bijelim pasminama različitog porijekla (sanskim) radi povećanja mliječnosti. Najčešće se uzgaja u malim stadima (5 do 10 grla).

5.5.2.

Hrvatska šarena koza

Hrvatska šarena koza nastala je uglavnom u skromnim hranidbenim uvjetima na strmim, nepristupačnim, krševitim predjelima Velebita, Dinare i Kamešnice gdje se i danas uzgaja. Nije zabilježeno da je u nekom povijesnom razdoblju ova pasmina znatnije i planski oplemenjivana. U starijoj literaturi naziva se još balkanska, domaća, šara, šarena, bukovica i sl.

Namjena:

meso, mlijeko

Plodnost:

125 - 150 %

Proizvodnost:

150 - 250 l mlijeka / laktacija

Brojno stanje♂
50♀
1.667👤
26**Karakteristike**

visoka otpornost, skromnost, izdržljivost

Vanjšina

- skladne i čvrste građe
- rogovi: koze i jarčevi sa ili bez rogova
- rese: koze i jarčevi (pojedina grla)
- brada: koze i jarčevi
- boja: šarena (crno – bijela)
- masa (kg):

♂
50 - 65♀
45 - 55**Uzgojno područje****Ovlašteno uzgojno udruženje**

Hrvatski savez uzgajivača ovaca i koza

5.5.3.

Istarska koza

Namjena:

meso, mlijeko

Plodnost:

150 %

Proizvodnost:

300 - 400 l mlijeka / laktacija

Brojno stanje♂
5♀
82👤
5**Karakteristike**

visoka otpornost, skromnost i prilagodljivost

Vanjšina

- veliki tjelesni okvir, snažna konstitucija, jače kosti
- rogovi: koze i jarčevi
- rese: koze i jarčevi
- brada: koze i jarčevi
- boja: temeljno bijela s sivkastim i smeđim nijansama
- masa (kg):

♂
70 - 120♀
55 - 80**Uzgojno područje****Ovlašteno uzgojno udruženje**

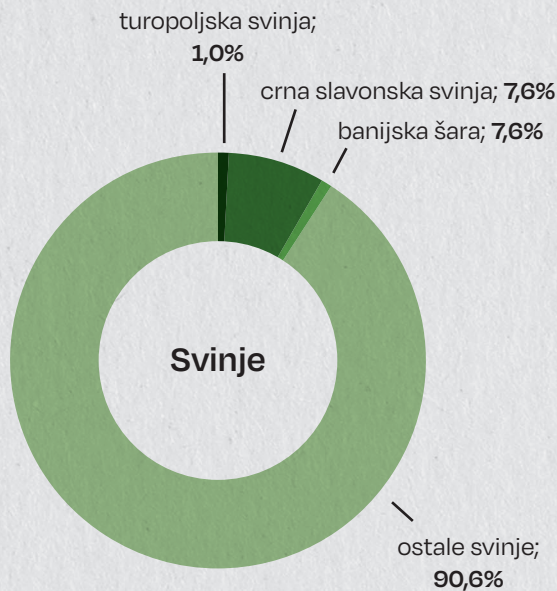
Hrvatski savez uzgajivača ovaca i koza

Mnogi arheološki nalazi na području Istre kao i povijesni zapisi upućuju na podatak da je kozarstvo bilo izrazito zastupljeno u Istri. Nepovoljnim zakonskim odredbama u prošlosti gotovo je uništena populacija koza u Istri, pa se s revitalizacijom pasmine započelo na vrlo malom broju grla. Samo porijeklo pasmine nije potkrijepljeno nikakvim povijesnim zapisima.

5.6. Izvorne i ugrožene pasmine svinja

Tablica 13. Priznate izvorne i ugrožene pasmine svinja, efektivna veličina populacije i kategorizacija ugroženosti

Pasmina	Dokaz potvrde izvornosti	Godina priznavanja	Efektivna veličina populacije (N _e)	Kategorizacija ugroženosti (FAO, 2013)
crna slavonska svinja	„Narodne novine“, broj 127/98	1998.	363,03	ranjiva
turopoljska svinja	„Narodne novine“, broj 127/98	1998.	56,34	ugrožena
banijska šara svinja	„Narodne novine“, broj 101/18	2018.	127,93	ugrožena

Grafikon 11. Udio izvornih i ugroženih pasmina u ukupnoj populaciji priznatih izvornih pasmina svinja

Tablica 14. Genomska kolekcija izvornih i ugroženih pasmina svinja

Broj uzoraka svih pasmina koza	Broj uzoraka izvornih pasmina koza	Izvorna i ugrožena pasmina	Broj uzoraka
3.619	3.332	crna slavonska svinja	2.577
		turopoljska svinja	394
		banijska šara svinja	361

5.6.1. Crna slavonska svinja

Namjena:
meso, mast

Brojno stanje

♂
11

♀
238

👤
8

Karakteristike

visoka otpornost, skromnost i prilagodljivost, visok sadržaj intramuskularne masti (6 - 8 %), dugovječnost

Vanjština

- srednje velika pasmina svinja
- broj prasadi: 7 - 8
- boja: crna
- prirast (g/dan): ekstenzivan - 300 - 500, intenzivan - 500 - 700
- masa ekstenzivan uzgoj (kg):

♂
180

18 mjeseci

♀
70 - 80

godina dana

Uzgojno područje

Ovlašteno uzgojno udruženje

Udruga uzgajivača crne slavonske svinje „Fajferica“

Crna slavonska svinja nastala je u 19. stoljeću na imanju grofa Pfeiffera u Orlovnjaku pokraj Osijeka. Njezin nastanak vezan je za potrebu imanja Pfeiffer da se stvori ranozrelija, plodnija svinja s većim prinosom mesa, a koja će zadržati svojstva otpornosti i prilagođenosti držanja na ispaši. Pfeiffer je križao krmače pasmina lasaste mangulice s nerastima berkšir i Poland Chine pasmine. Nakon Drugog svjetskog rata crna slavonska svinja križana je s nerastima Cornwall pasmine.

5.6.2. Turopoljska svinja

Turopoljska svija potječe od divlje europske svinje *Sus scrofa ferus europaeus*. Nastala je na području današnjeg Turopolja u VI. stoljeću križanjem šiške sa slovenskom krško - poljskom pasminom. Prvi pisani trag je iz 1352. godine. Svrstava se u primitivne pasmine svinja. Razvoj turopoljske svinje tekao je u dugom vremenskom periodu s zadnjom promjenom i ustaljivanjem svojstava početkom četrdesetih godina 19. stoljeća.

Namjena:
meso

Brojno stanje

♂
15

♀
231

👤
16

Karakteristike

visoka otpornost, prilagodljivost, hranidbena skromnost, meso sočno, ružičaste boje

Vanjšina

- srednje velika pasmina svinja
- broj prasadi: 6 - 8
- boja: bijelo - žuta čekinja s 5 - 7 tamnih mrlja
- prirast (g/dan): intenzivan - do 550
- masa (kg):

♂
250

♀
240

Uzgojno područje

Ovlašteno uzgojno udruženje

Plemenita općina Turopoljska

Namjena:
meso

Brojno stanje

♂
38

♀
202

👤
31

Karakteristike

visoka otpornost, prilagodljivost, hranidbena skromnost, kvalitetnog mesa

Vanjšina

- ranozrela pasmina svinja
- broj prasadi: 8 - 14
- boja: žuto-siva s nepravilnim crnim mrljama
- prirast (g/dan): intenzivan - xxx
- masa (kg):

♂
150 - 200

♀
170

Uzgojno područje

Ovlašteno uzgojno udruženje

Udruga uzgajivača svinja „Banijska šara“

5.6.3.

Banijska šara svinja

Nastanak i razvoj banijske šare svinje dijeli se u dvije faze. Prva faza bila je krajem 19. i početkom 20. stoljeća u kojem je banijska šara svinja nastala križanjem domaćih bijelih krmača s višećim ušima i/ili turopoljskih svinja s nerastima dobrih proizvodnih svojstava engleskih pasmina poput crnog berkšira (Berkshire) ili Suffolka. O tome postoje zapisi iz 1882. godine kada je Eugen d'Halwin marquis de Piennes, vlastelin poljoprivrednog dobra Žabac (Šabac) kod Vrbovca, uspješno križao turopoljske krmače s nerastima crne berkšir pasmine. U drugoj fazi koja je bila tijekom Drugog svjetskog rata, banijska šara se oplemenjivala križanjem s njemačkim pasminama.

5.7. Izvorne i ugrožene pasmine peradi

Tablica 15. Priznate izvorne i ugrožene pasmine peradi, efektivna veličina populacije i kategorizacija ugroženosti

Pasmina	Dokaz potvrde izvornosti	Godina priznavanja	Efektivna veličina populacije (N _e)	Kategorizacija ugroženosti (FAO, 2013)
zagorski puran	„Narodne novine“, broj 127/98	1998.	1.431,35	ranjiva
kokoš hrvatica	„Narodne novine“, broj 127/98	1998.	877,31	ranjiva
posavska kukmasta kokoš	„Narodne novine“, broj 38/23	2023.	52,49	kritična
križevačka kukmica	„Narodne novine“, broj 111/23	2023.	—*	—*

*nema podataka u registru

Grafikon 12. Pasminski udio u ukupnoj populaciji priznatih izvornih pasmina peradi

5.7.1. Zagorski puran

Namjena:
meso, jaja
Valivost: 80%
Proizvodnost:
15,65 komada jaja/sezoni

Brojno stanje

♂ 431 ♀ 2.108 🐔 102

Karakteristike

purice mirne i pitome, purani agresivniji, visoka otpornost, kvalitetno meso

Vanjština

- bradavičaste izrasline (bobice) na glavi i vratu
- boja soja: brončani, crni, svijetli, sivi
- masa (kg):

♂ 6 - 7 ♀ 3 - 4

Uzgojno područje

Ovlašteno uzgojno udruženje

Hrvatski savez uzgajivača izvornih pasmina peradi

Porijeklo purana je od meksičkih i sjeverno američkih divljih purana Meleagris gallopavo, a krajem 15. i početkom 16. stoljeća dopremljeni su na područje Europe. Njegovo širenje bilo je veoma brzo, a prema zapisima Magistrata Mletačkog na područje Lepoglave stigao je 1561. godine iz Italije. Najzastupljeniji je na području Hrvatskog Zagorja gdje se uzgaja u malim jatima, a klima i način uzgoja doprinjeli su njegovim morfološkim i fiziološkim svojstvima te izvanrednom kvalitetom mesa po čemu je nadaleko poznat.

5.7.2.

Kokoš hrvatica

Uzgoj kokoši hrvaticice počeo je početkom 20. stoljeća na području Drave, a kasnije se proširio i na druge dijelove Hrvatske. Nastale je prvo križanjem domaće kokoši s Leghorn pijetlovima. U daljnjem uzgoju izlučivali su jedinke s bijelim perjem, a u uzgoju su se ostavljale jedinke s crnim, crvenim, smeđim i jarebičastim perjem. Konačni izgled i oblik kokoš je dobila križanjem s pasminom Wellsummer. Ime je dobila na sajmu u Karadžorđevu (kraj Bačke Palanke) 1937. godine kad je pobijedila u nešenju jaja. Tijekom drugog svjetskog rata uzgoj je prekinut, a nastavljen je osamdesetih godina 20. stoljeća.

Namjena:

meso, jaja

Valivost: 75%**Proizvodnost:**

200 – 220 komada jaja / godina

Brojno stanje

242

2.341

99

Karakteristike

visoka otpornost, prilagodljiva, briga za potomstvo, kvalitetno meso, izvanredna kvočka

Vanjština

- bijeli podušnjaci (svi sojevi)
- noge: bijele (crveni i jarebičasto – zlatni soj) i sive (crni i crno – zlatni soj)
- boja soja: crveni, crni, crno – zlatni, jarebičasto – zlatni
- masa (kg):

3,5 - 4

2,5 - 3

Uzgojno područje**Ovlašteno uzgojno udruženje**

Hrvatski savez uzgajivača izvornih pasmina peradi

5.7.3.

Posavska kukmasta kokoš

Namjena:

meso, jaja

Valivost: 70%**Proizvodnost:**

160 komada jaja/godina

Brojno stanje

16

73

3

Karakteristike

mirne i dobre naravi, visoka otpornost, kvalitetno meso, prilagodljiva, dobre iskoristivosti hrane

Vanjština

- elegantna kukma na glavi
- srednje teška kokoš
- snažne i duboke građe
- boja soja: zlatno – smeđi, grahorasti, žuto – bijeli obrubljeni, svijetlo sivi, crveno – šareni
- masa (kg):

4,5 - 5

3 - 3,5

Uzgojno područje**Ovlašteno uzgojno udruženje**

Hrvatski savez uzgajivača izvornih pasmina peradi

Pasmina je nastala na temelju stare populacije težeg tipa zagorsko-štajerske kokoši koje su bile križane s pasminama Orpington, Rhode island, Plymouth rock, New hampshire, Amrock, a posljednjih tridesetak godina čak i tovnim hibridima. Prvi zapisi datiraju iz 1996. godine, 2002. godine izvršeno je prvo prstenovanje matičnih jata, a 2007. zbog dobrih ocjena na izložbi u Leipzigu priznata je kao pasmina od strane Europskog saveza za male životinje.

5.7.4.

Križevačka kumica

Pasmina je nastala osamdesetih godina prošlog stoljeća oplemenjivačkim radom na domaćim kokošima u kalničkom prigorju. Osnova uzgojnoga rada bile su domaće kokoši karakteristične osrednje kukmice, srednje krupno tijelo sa dvojnim proizvodnim osobinama, za meso i jaja, te dobrom otpornošću. Odabirane autohtone kokoši križevačkoga kraja planski su križane s pijetlovima orpington pasmine. Uzgojni cilj bio je stvoriti atraktivnu izložbenu kokoš koja će zadržati proizvodna svojstva i otpornost domaće kokoši toga kraja. S oplemenjivačkim radom započelo se 1980. godine, a 1993. godine pasmina je promovirana i prvi put prikazana na izložbi malih životinja u Križevcima. Tada je propisan i njen pasminski standard.

Namjena:

meso, jaja

Proizvodnost:

150 – 170 komada jaja / godina

Brojno stanje♂
242♀
2.341👨
99**Karakteristike**

mirni temperament, visoka otpornost, kvalitetnog mesa

Vanjština

- čvrsta konstitucija
- bujno perje
- kvadratično, skladno tijelo
- kukmica na glavi: narančasto – žuta (pijetlovi) i crno – smeđa (kokoši)
- srednje – teška pasmina
- boja: žuto obrubljeno perje obrubljeno tamnom (crnom) bojom
- masa (kg):

♂
4♀
2,5 - 3

5.8. Izvorne i ugrožene pasmine pčele

Tablica 16. Priznate izvorna i ugrožena pasmina pčele, efektivna veličina populacije i kategorizacija ugroženosti

Pasmina	Dokaz potvrde izvornosti	Godina priznavanja	Kategorizacija ugroženosti (FAO, 2013)
siva pčela	„Narodne novine“, broj 126/07	2007.	ugrožena

Tipovi: gorski, panonski, mediteranski

Namjena: oprašivanje, med

Brojno stanje

pčelinjih zajednica: 10.780
proizvedenih matica: 50.000
pčelara: 50
košnica: 10.780

Karakteristike

neagresivnost, visoka otpornost, sposobnost prilagodbe, manjeg nagona za pljačkom drugih košnica, dobri nagoni za proizvodnjom matica, za smanjenjem legla u slučaju manjka paše, visok prinos meda, razvijen osjećaj orijentacije, manji obrambeni nagon

Vanjština

- boja hitina: tamna (crna)
- prvi leđni poluprsten: smeđecrvenkast ili taman s točkama ili pjegama

Uzgojno područje**Ovlašteno uzgojno udruženje**

Udruga uzgajivača selekcioniranih matica pčela Hrvatske

Udruga uzgajivača selekcioniranih matica pčela Hrvatske

5.8.1.

Siva pčela

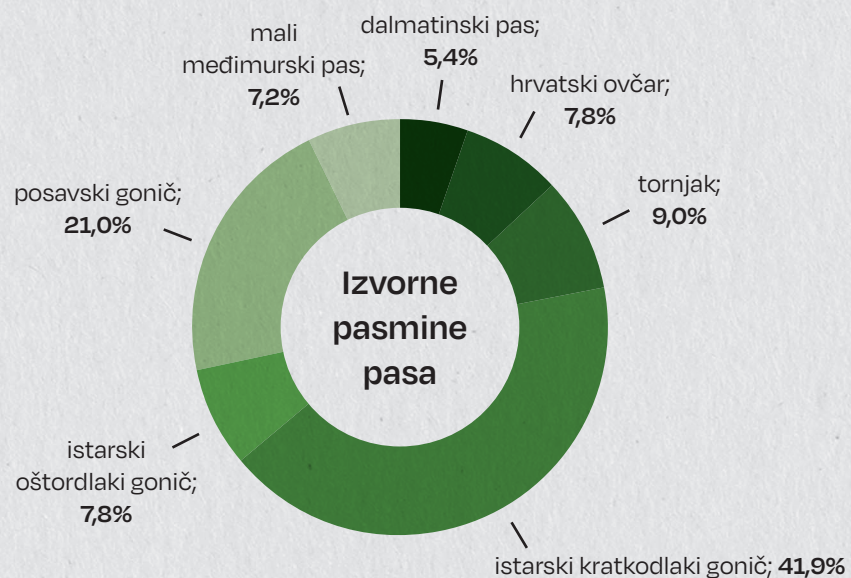

Medonosna pčela (*Apis mellifera*) izvorno je nastala na području Europe, Afrike i Bliskog istoka. Siva pčela (*Apis mellifera carnica*) se razvila na području južno od Alpa, a kroz povijest pčelarenja na našim je područjima zadržala dominaciju. Zbog dobrih bioloških i proizvodnih osobina medonosna pčela smatra se najpogodnijom pasminom pčela za suvremeni način pčelarenja.

5.9. Izvorne i ugrožene pasmine pasa

Tablica 17. Priznate izvorne i ugrožene pasmine pasa, efektivna veličina populacije i kategorizacija ugroženosti

Pasmina	Dokaz potvrde izvornosti	Godina priznavanja	Efektivna veličina populacije (N _e)	Kategorizacija ugroženosti (FAO, 2013)
dalmatinski pas	Fédération cynologique internationale; Standard Br. 153; 07.04.1995.	1995.	88,89	kritična
hrvatski ovčar	Fédération cynologique internationale; Standard Br. 277; 31.01.1969.	1969.	129,23	kritična
tornjak	Fédération cynologique internationale; Standard Br. 355; 23.11.2017.	2017.	149,33	kritična
istarski kratkodlaki gonič	Fédération cynologique internationale; Standard Br. 151; 02.04.1955.	1955.	571,43	ugrožena
istarski oštrodlaki gonič	Fédération cynologique internationale; Standard Br. 152; 6.4.1955.	1955.	123,08	kritična
posavski gonič	Fédération cynologique internationale; Standard Br. 154; 08.04.1955.	1955.	342,86	ugrožena
mali međimurski pas	Hrvatski kinološki savez; Odluka Izvršnog odbora HKS; 30.12.2010.	2010.	116,67	kritična

Grafikon 13. Udio izvornih i ugroženih pasmina u ukupnoj populaciji priznatih izvornih pasmina pasa

Namjena:

lovački pas, pas za pratnju, obiteljski pas

Brojno stanje*

♂
50

♀
40

👤
9

*izvor: Hrvatski kinološki savez

Karakteristike

mirni temperament, prijateljska raspoloženost, nije plah niti suzdržan, nije nervozan, neagresivnost, vjernost, samostalnost, lako odgojiv, izražen nagon goniča, visoka razina inteligencije

Vanjština

- elegantnost gibanja
- izražen spolni dimorfizam
- tijelo pravokutnog oblika, snažno i mišićavo
- boja: bijela s crnim ili smeđim točkama
- dlaka: kratka, sjajna, gusta i tvrda

Uzgojno područje

Ovlašteno uzgojno udruženje

Hrvatski kinološki savez

5.9.1.

Dalmatinski pas

Porijeklo dalmatinskog psa nije u potpunosti poznato, no iz crkvenih zapisa i slika proizlazi da potječe iz istočnog dijela Sredozemlja, povijesne provincije Dalmacije. Priznavanje prvog pasminskog standarda bilo je 1955. godine od strane Fédération cynologique internationale (FCI).

5.9.2. Hrvatski ovčar

Pasmina se najvjerojatnije kroz više stoljeća razvila od potomaka „sojeničkog psa“ (Canis Familiaris Palustris) na području istočne Slavonije. Sistematski uzgoj hrvatskih ovčara počeo je 1935. godine, a 1949. pasmina je službeno predstavljena. Priznavanje prvog pasminskog standarda bilo je 1969. godine od strane Fédération cynologique internationale (FCI).

Namjena:

čuvar stada, obiteljski pas, pas za pratnju

Brojno stanje*

*izvor: Hrvatski kinološki savez

Karakteristike

ponosnost, okretnost, mirnoća, živahnost, uravnoteženost karaktera, odanost, urođenost za rad s domaćim životinjama, hrabrost, ustrajnost, strpljivost, promišljenost u radu

Vanjština

- pas srednje veličine
- špicoliki rustični izgled
- tijelo pravokutno, snažno, skladno razvijeno, elegantno
- izražen spolni dimorfizam
- boja: crna
- dlaka: bujna, gusta, relativno mekana, dobre kvalitete, valovita do kovrčava (kudrava)

Uzgojno područje

Ovlašteno uzgojno udruženje

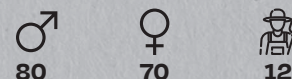

Hrvatski kinološki savez

Namjena:

čuvanje i zaštita stoke, pas čuvar

Brojno stanje*

*izvor: Hrvatski kinološki savez

Karakteristike

stabilnost u raspoloženju, ljubaznost, odvažnost, poslušnost, inteligentnost, dostojanstvenost, samopouzdanost, privrženost, srdačnost, nepovjerljivost prema strancima, brzo uči

Vanjština

- velik i snažan
- tijelo kvadratično, dobrih proporcija
- uravnoteženog hoda, gipkost
- boja: višebojan, dominantne bijele temeljne boje
- dlaka: duga i gusta, ravna

Uzgojno područje

Ovlašteno uzgojno udruženje

Hrvatski kinološki savez

5.9.3. Tornjak

Gotovo izumrli potomci genetski homogenih, autohtonih arhaičnih tipova ovčarskih pasa bili su temeljna populacija za obnovu pasmine „tornjak“. Istraživanje o njihovoj prisutnosti kroz povijest te sustavno spašavanje od izumiranja započeto je istovremeno u Hrvatskoj i Bosni i Hercegovini oko 1972. godine, dok je kontinuirani čistokrvni uzgoj počeo 1978. godine. Priznavanje prvog pasminskog standarda bilo je 2017. godine od strane Fédération cynologique internationale (FCI).

5.9.4.

Istarski kratkodlaki gonič

Povijest nastanka: Najstariji dokazi o porijeklu pasmine postoje u crkvenim zapisima, a iz 1719. godine postoji zapis o uzgoju istarskog goniča u Hrvatskoj prije 14. stoljeća. Priznavanje prvog pasminskog standarda bilo je 1955. godine od strane Fédération cynologique internationale (FCI).

Namjena:
ustrajan gonič

Brojno stanje*

*izvor: Hrvatski kinološki savez

Karakteristike

odličnih lovnih osobina, jakog i zvonkog glasa, dobroćudnost, blagost, poslušnost, nije plašljiv, neagresivnost, živahnost, privrženost

Vanjština

- plemenitog izgleda
- brakoidna građa
- srednje veličine
- vitko elegantno tijelo
- skladni pokreti
- izražen spolni dimorfizam
- pravokutno tijelo
- boja: snježno bijela s narančastim oznakama
- dlaka: tvrda, gusta, sjajna, prilegnuta uz tijelo

Uzgojno područje

Ovlašteno uzgojno udruženje

Hrvatski kinološki savez

5.9.5.

Istarski oštrodlaki gonič

Namjena:
ustrajan gonič, krvosljednik

Brojno stanje*

*izvor: Hrvatski kinološki savez

Karakteristike

odličnih lovnih osobina, srednje visokog glasa, mirnoća, staloženog temperamenta, privrženost

Vanjština

- rustični izgled
- snažna brakoidna građa
- srednje veličine
- pravokutno tijelo
- elegantno tijelo
- skladni pokreti
- izražen spolni dimorfizam
- boja: snježno bijela s narančastim oznakama
- dlaka: oštra, tvrda, blago valovita, bez sjaja, dugačka, ne priliže uz tijelo

Uzgojno područje

Ovlašteno uzgojno udruženje

Hrvatski kinološki savez

Pasmina potječe od „istočnojadranskog bijelog goniča s oznakama“. Najstariji opis pasmine dolazi iz 1719. godine gdje je zapisano o njenom uzgoju i prije 14. stoljeća. Priznavanje prvog pasminskog standarda bilo je 1955. godine od strane Fédération cynologique internationale (FCI).

5.9.6. Posavski gonič

Posavski gonič je stara pasmina koja potječe od oblika „ilirskog goniča crvene boje s oznakama“. Postoje crkveni zapisi i ilustracije iz 15. stoljeća iako se spominje i uzgoj pasmine u 14. stoljeću. Priznavanje prvog pasminskog standarda bilo je 1955. godine od strane Fédération cynologique internationale (FCI).

Namjena:
ustrajan gonič, krvosljednik

Brojno stanje*

*izvor: Hrvatski kinološki savez

Karakteristike

Iako se obučava, univerzalni gonič, jasni i zvonki glas, dobroćudnost, neplašljivost, neagresivnost, živahnost, privrženost

Vanjština

- snažne brakoidne građe
- srednje veličine
- skladnih pokreta
- izražen spolni dimorfizam
- pravokutno tijelo
- boja: crvenkastožuta u svim nijansama s bijelim oznakama
- dlaka: tvrda, gusta, sjajna, prilegnuta uz tijelo

Uzgojno područje

Ovlašteno uzgojno udruženje

Hrvatski kinološki savez

Namjena:
pas čuvar

Brojno stanje*

*izvor: Hrvatski kinološki savez

Karakteristike

Živahnost, pokretnost, inteligentnost, poslušnost, upornost i ustrajnost u radu, nepodmitljivost, privrženost, srdačnost, inteligentnost

Vanjština

- skladno građen mali
- srednje građe tijela
- lupoidni tip
- ponosnog držanja
- izdašnog i živahnog hoda
- pravokutno tijelo
- boja: dvobojni i trobojni s raznim oblicima šara
- dlaka: kratka, tvrda i ravna

Uzgojno područje

Ovlašteno uzgojno udruženje

Hrvatski kinološki savez

5.9.7. Mali međimurski pas

Pretpostavlja se da se mali međimurski pas uzgaja u sjeverozapadnoj Hrvatskoj već preko 100 godina u ulozi psa čuvara u seoskim dvorištima. Priznavanje prvog pasminskog standarda bilo je 2010. godine.

6. Literatura

1. Barač, Z., Lj Bedrica, M. Čačić, M. Dražić, M. Dadić, M. Ernoić, M. Fury, Š. Horvath, A. Ivanković, Z. Janječić, N. kezić, D. Marković, B. Mioč, R. Ozimec, D. Petanjek, F. Poljak, Z. Prpić i M. Sindičić. Zelena knjiga izvornih pasmina Hrvatske. Ministarstvo zaštite okoliša i prirode, Državni zavod za zaštitu prirode, Hrvatska poljoprivredna agencija, Nacionalni park Krka. COAST/UNDP/GEF/Republika Hrvatska. Zagreb, 2011.
2. Ivanković, A. (2011) „Goveda“. U Ozimec, R., D. Marković i J. Jeremić (urednici), Zelena knjiga izvornih pasmina Hrvatske. Ministarstvo zaštite okoliša i prirode, Državni zavod za zaštitu prirode, Hrvatska poljoprivredna agencija, Nacionalni park Krka. COAST/UNDP/GEF/Republika Hrvatska. Zagreb, 2011. pp 156 – 173
3. Ministarstvo poljoprivrede (2018). Zakon o uzgoju domaćih životinja („Narodne novine“, br. 115/18 i 52/21)
4. Ministarstvo poljoprivrede (2021). Nacionalni program očuvanja izvornih i ugroženih pasmina u Republici Hrvatskoj 2021. – 2025.
5. Ministarstvo poljoprivrede, šumarstva i ribarstva, Jedinstveni registar domaćih životinja Republike Hrvatske
6. Ministarstvo poljoprivrede (2021): Odluka o popisu izvornih i ugroženih pasmina domaćih životinja („Narodne novine“, br. 43/21, 38/23 i 111/23).

7. Popis izvora fotografija

str. 20, slavonsko srijemski podolac (Ministarstvo poljoprivrede, šumarstva i ribarstva)
 str. 21, istarsko govedo (Ministarstvo poljoprivrede, šumarstva i ribarstva)
 str. 22, buša (Ministarstvo poljoprivrede, šumarstva i ribarstva)
 str. 24, lipicanac (Državna ergela Đakovo i Lipik, Silvija Butković)
 str. 25, hrvatski posavac (Središnji savez uzgajivača konja hrvatski posavac)
 str. 26, hrvatski hladnokrvnjak (Središnji savez udruga uzgajivača hrvatskog hladnokrvnjaka)
 str. 27, međimurski konj (Marijan Belčić)
 str. 29, istarski magarac (Ministarstvo poljoprivrede, šumarstva i ribarstva)
 str. 30, primorsko-dinarski magarac (Ministarstvo poljoprivrede, šumarstva i ribarstva)
 str. 31, sjeverno-jadranski magarac (Ministarstvo poljoprivrede, šumarstva i ribarstva)
 str. 33, cigaja (Hrvatski savez uzgajivača ovaca i koza)
 str. 34, creska ovca (Hrvatski savez uzgajivača ovaca i koza)
 str. 35, dalmatinska pramenka (Hrvatski savez uzgajivača ovaca i koza)
 str. 36, dubrovačka ovca - ruda (Hrvatski savez uzgajivača ovaca i koza)
 str. 37, istarska ovca (Hrvatski savez uzgajivača ovaca i koza)
 str. 38, krčka ovca (Hrvatski savez uzgajivača ovaca i koza)
 str. 39, lička pramenka (Hrvatski savez uzgajivača ovaca i koza)
 str. 41, paška ovca (Hrvatski savez uzgajivača ovaca i koza)
 str. 42, rapska ovca (Hrvatski savez uzgajivača ovaca i koza)
 str. 43, hrvatska bijela koza (Hrvatski savez uzgajivača ovaca i koza)
 str. 44, hrvatska šarena koza (Hrvatski savez uzgajivača ovaca i koza)
 str. 45, istarska koza (Hrvatski savez uzgajivača ovaca i koza)
 str. 47, crna slavonska svinja (Ministarstvo poljoprivrede, šumarstva i ribarstva)
 str. 48, turopoljska svinja (Ministarstvo poljoprivrede, šumarstva i ribarstva)

str. 49, banijska šara svinja (Ministarstvo poljoprivrede, šumarstva i ribarstva)
 str. 51, zagorski puran (Ministarstvo poljoprivrede, šumarstva i ribarstva)
 str. 52, kokoš hrvatica (Ministarstvo poljoprivrede, šumarstva i ribarstva)
 str. 53, posavska kukmasta kokoš (Ministarstvo poljoprivrede, šumarstva i ribarstva)
 str. 54, križevačka kukmica (Ministarstvo poljoprivrede, šumarstva i ribarstva)
 str. 55, siva pčela (Goran Kukovačec)
 str. 57, dalmatinski pas (Hrvatski kinološki savez)
 str. 58, hrvatski ovčar (Hrvatski kinološki savez)
 str. 59, tornjak (Hrvatski kinološki savez)
 str. 60, istarski kratkodlaki gonič (Hrvatski kinološki savez)
 str. 61, istarski oštrodlaki gonič (Hrvatski kinološki savez)
 str. 62, posavski gonič (Hrvatski kinološki savez)
 str. 63, mali međimurski pas (Hrvatski kinološki savez)

8. Legenda

muško

žensko

broj uzgajivača

Karta Republike Hrvatske

- tamno crveno**
primarno uzgojno područje s najvećim brojem grla
- crveno**
uzgojno područje s manjim brojem grla
- bijelo**
područje bez uzgoja

